

MIHAI VITEAZUL ȘI FUNCȚIA POLITICĂ A FIULUI SĂU NICOLAE PĂTRAȘCU

În ciuda mării atenții care i se acordă lui Mihai Viteazul în istoriografia română în ultimul secol și jumătate, familia acestuia a suscitat puțin interes din partea istoricilor. Sunt de menționat totuși lucrările mai vechi ale lui Grigore Tocilescu¹ și I.C. Filitti², depășite însă din punct de vedere al informației și mai ales al interpretării, de asemenea studiul lui Ștefan Andreescu cu privire la *Familia lui Mihai Viteazul*³, singura contribuție cu caracter de sinteză, în ciuda dimensiunilor ei restrânse, referitoare la acest subiect. Până în prezent, unica lucrare axată în mod direct pe persoana lui Nicolae Pătrașcu, fiul lui Mihai Viteazul, este cartea lui Damian Todîța, *Pătrașcu cel Tânăr, fiul lui Mihai Viteazul*⁴, o lucrare care, în ciuda înscrierii depline în linia de interpretare istoriografică a anilor '80, oferă o serie de sugestii dar care, totodată, arată nevoia de înnoire a istoriografiei române actuale și de depășire a clișeelelor și "tezelor"⁵.

Trecând peste caracteristicile care fac din domnia lui Mihai Viteazul una de interes special pentru istoriografie, trebuie observat încă de la început că, la nivel structural, domnia acestuia este o domnie obișnuită, care corespunde unei anumite scheme: domn ridicat din boierime și de către boierime, cu sprijinul Constantinopolului, legăturile tradiționale cu Levantul și Transilvania, conflictele cu Înalta Poartă, amestecul în conflictele de interese turco-austro-polone la Dunărea de Jos, o bogată istorie militară, o politică fiscală și socială severă etc. Deci, dincolo de excepțional, o domnie obișnuită. Domnitorul are o familie care, inevitabil, este implicată în politica de la cel mai înalt nivel a Țării Românești, ba chiar devine garantă, ulterior ostatică în Transilvania, iar fiul său va fi promovat în viața politică până la funcția supremă, aceea de domnitor.

Mulți dintre domnitorii care au ocupat tronul celor două Țări Române s-au străduit să construiască o politică ereditară și să lase ca moștenitor politic un fiu sau un apropiat (chiar secolul al XVI-lea debutează cu cazul clasic al lui Ștefan cel Mare, care impune pe tronul Moldovei pe fiul Bogdan al III-lea cel Orb⁶). O asemenea politică ereditară (în care asocierea la domnie este întotdeauna un element important⁷) este însă imposibil de promovat în contextul general al unui regim politic caracterizat de instabilitate și dependență aproape totală de Înalta Poartă. Excepție fac regimurile stabile – din punct de vedere intern (cazul lui Ștefan cel Mare⁸) sau extern (Mihnea Turcitul cu fiul Radu Mihnea și nepotul Alexandru Iliaș⁹). Beneficiind de un context extern agitat, dar de o relativă stabilitate internă, Mihai Viteazul a avut și el asemenea preocupări, de a crea fiului său un viitor politic cât mai promițător. Șansa unui material edit foarte bogat în privința lui Mihai Viteazul face ca o

¹ *Familia lui Michaiu Vodă Vitezulu. Analysa critică*. București, 1874, 20 p. și *Domna Stanca, socia lui Mihaiu Vitezul. Studiu istoric*. 1560 - 1604, București, 1877, 55 p.

² *Mama și soția lui Mihai Viteazul*. Craiova, 1934, 32 p.

³ În vol. *Mihai Viteazul*. Culegere de studii. București, 1975, p. 225-241.

⁴ București, 1982, 133 p.

⁵ Un exemplu concludent este cartea sus-citată a lui Damian Todîța, care afirmă chiar din titlul ei "continuitatea" dintre Pătrașcu cel Bun, Mihai Viteazul și Nicolae Pătrașcu, o "teză" care necesită numeroase amendamente.

⁶ Spre sfârșitul aceluiași secol, în Moldova avem cazul la fel de semnificativ, în multe privințe asemănător cu al lui Mihai Viteazul, al lui Petru Șchiopul și al fiului său Ștefan.

⁷ Valeria Costăchel, Petre P. Panaitescu, A. Cazacu, *Viața feudală în Țara Românească și Moldova (sec. XIV-XVII)*. București, 1957, p. 339.

⁸ Cu observația că este perioada de apus a dinastiei tradiționale a Moldovei.

⁹ "Dinastie" promovată de lumea Levantului și a Constantinopolului.

cercetare pe tema funcției politice a “coconului domnesc” din Țara Românească a lui Mihai Viteazul să fie posibilă.

Lucrarea de față urmărește așadar un subiect care se situează la interferența dintre diplomație și familie, dintre public și privat. Ea va încerca să investigheze, pe câteva nivele distincte, modul în care *politica* lui Mihai Viteazul a afectat *viața personală* a familiei sale, în speță a lui Nicolae Pătrașcu, discutând semnificațiile numelui acestuia, încercând să reconstituie liniile educației primite de el în copilărie, participarea sa, alături de tatăl său, la principalele momente din cariera acestuia în Țara Românească, Transilvania și Moldova, asocierea sa de facto la tronul țării și modul cum se reflectă aceasta în relațiile diplomatice ale lui Mihai Viteazul, rolul politic jucat în Țara Românească și Moldova după cucerirea acesteia și a Transilvaniei, implicarea în proiectele matrimoniale ale domnitorului. Având în vedere că cercetarea noastră urmărește legătura politică directă dintre acesta și fiul său Nicolae Pătrașcu, ea nu va cuprinde și perioada de după 1601 a vieții acestuia, o perioadă care este un subiect distinct și care, reevaluând sursele existente și căutând altele noi în arhivele Vienei sau ale Slovaciei, ar putea forma o imagine nouă asupra unui personaj situat în umbra tatălui său, Mihai Viteazul. Trebuie menționat de asemenea că în prezenta cercetare nu ne vom opri asupra unui aspect care are mare legătură cu familia lui Mihai Viteazul, mai ales cu fiul Nicolae Pătrașcu: acela al trimerii familiei ca ostatică la diverși parteneri diplomatici, deoarece ne-am ocupat cu acest subiect cu un alt prilej¹⁰.

Înainte de a începe investigarea pe rând a subiectelor pe care ni le-am propus, menționăm - cu titlul de prolog - un episod pe care îl credem semnificativ pentru implicarea copilului Nicolae Pătrașcu în acțiunea politică a tatălui său, încă înainte ca acesta să fi devenit domnitor al Țării Românești. Este vorba despre episodul din toamna anului 1592 relatat de cronicarul Szamosközy, care povestește cum Mihai, pe atunci ban al Craiovei, era urmărit de suspiciunile domnitorului Alexandru al III-lea cel Rău și încerca să fugă la Constantinopol, de unde să obțină tronul Țării Românești: “[...] când a purces din Craiova și a trecut Dunărea pe la Severin, a luat-o cu sine și pe Doamna și pe feciorul său Pătrașcu. Doamna și-a lăsat-o la niște femei de țară, ca s-o tănuiască. Pe feciorul său Pătrașcu l-a lăsat între niște țigani, încât la întoarcere cu greu l-a recunoscut că e feciorul său”¹¹. Acest episod pitoresc este menționat, după știința noastră, doar de către Szamosközy dar, în ciuda rezervelor pe care istoriografia le acordă lui Szamosközy în privința lui Mihai Viteazul, nu există motive să ne îndoim de autenticitatea lui¹².

Numele lui Nicolae Pătrașcu

Încă de la început, numele lui Nicolae Pătrașcu a atras atenția istoricilor¹³, dat fiind faptul că amintește de acela al presupusului părinte domnesc al lui Mihai Viteazul, Pătrașcu cel Bun. În acest sens, două ipoteze merită atenția: prima este sugerată de cronicarul Szamosközy, care afirmă despre Mihai Viteazul “[...] și se numea că e fiul lui Pătrașcu, de aceea și-a botezat Mihai Vodă și pe fiul său tot Pătrașcu”¹⁴. Alți istorici au dus mai departe sugestia cronicarului, subliniind faptul că numele de botez al fiului domnitorului este acela de Nicolae (așa apare el și în documentele oficiale), acela de Pătrașcu fiind adăugat ulterior,

¹⁰ Radu Mârza, *Implicarea familiei în diplomație la Mihai Viteazul: practica trimerii familiei proprii ca ostatică la partenerii politici*, în vol. *Familie și societate. Studii de istorie a Transilvaniei*. Cluj, 1999, p. 73-83.

¹¹ Ioachim Crăciun, *Cronicarul Szamosközy și însemnările lui privitoare la Români. 1566-1608*. Cluj, 1928, p. 99. Foarte probabil că acest izvor stă la originea menționării episodului în *Hronicul* lui Șincai, în *Opere*. II, București, 1969, p. 326 și de către Gr. Tocilescu, *Domna Stanca*, p. 25-26.

¹² Afirmăm aceasta având în vedere faptul că cronicarul ardelean folosește aproape orice ocazie pentru a denigra pe Mihai Viteazul dar, de data aceasta, tonul său este unul absolut neutru: vezi R. Mârza, *Atitudinea cronicarului Szamosközy față de români (perioada lui Mihai Viteazul)*, în *Maedievalia Transilvanica*, II, 1, 1998, p. 161-166.

¹³ Vezi cea mai recentă interpretare la Șt. Andreescu, *op.cit.*, p. 232-234.

¹⁴ I. Crăciun, *op.cit.*, p. 144. Argumentul cronicarului maghiar este dezvoltat de către editorul său Ioachim Crăciun, care arată temeinicia argumentului, pentru că “la români fiul cel mare poartă de obicei numele bunicului”, în *Ibidem*, p. 59, nota 1.

pentru a sublinia descendența lui Mihai Viteazul (al cărui drept la tron era contestat de către unii) din Pătrașcu cel Bun și, deci, intenția unei politici ereditare¹⁵.

Al doilea punct de vedere credibil este acela al silezianului Balthasar Walter¹⁶, care s-a aflat la curtea domnească de la Târgoviște în lunile iunie – iulie 1597 și care, cu ocazia zilei de naștere a lui Nicolae Pătrașcu, a compus o elegie de tip renascentist din titlul căreia reiese că ziua de naștere a fiului domnitorului ar fi cândva în preajma sărbătorii sfinților Petru și Pavel, ceea ce schimbă radical termenii problemei așa cum i-am înțeles în urma analizei pasajului din cronicarul maghiar Szamosközy. Ar reieși astfel că fiul lui Mihai Viteazul poartă numele de Pătrașcu datorită nașterii sale în preajma acestei sărbători importante, și nu datorită vreunei asocieri cu numele lui Pătrașcu cel Bun.

Referitor la chestiunea numelui lui Nicolae Pătrașcu, menționăm ipoteza lui Nicolae Iorga care credea că numele lui Nicolae derivă din acela al lui Neagoe Basarab, care avea un mare prestigiu în epocă¹⁷, însă etimologia construită de Nicolae Iorga este complet greșită¹⁸.

Luând în calcul cele două puncte de vedere ale cronicarilor contemporani Szamosközy și Balthasar Walter, observăm că ele sunt opuse ca interpretare dar că, în același timp, nu se exclud. Este posibil, ba chiar probabil, ca numele de Pătrașcu dat fiului să facă parte din efortul lui Mihai Viteazul de a-și sublinia propria descendență din Pătrașcu cel Bun, cât și de a-și legitima politica ereditară care avea în vedere asocierea la domnie a lui Nicolae Pătrașcu și apoi preluarea domniei de către acesta. În același timp, se poate ca acesta să se fi născut într-adevăr de ziua sfinților Petru și Pavel, sau chiar ca numele său să fi fost legat în mod intenționat de această sărbătoare.

Educația lui Nicolae Pătrașcu

Istoriografia română a arătat că Mihai Viteazul s-a îngrijit de educația fiului său, mai ales că proiectele sale de domnie ereditară îi acordau acestuia un loc însemnat. Pornind de la o ipoteză a lui Nicolae Bălcescu care, pe baza elegiei compuse de Balthasar Walter pentru fiul domnitorului, credea că acesta a fost chemat în Țara Românească pentru “a îngriji de învățătura lui Pătrașcu”¹⁹, istoricii au ajuns, asemeni lui Grigore Tocilescu, să afirme că silezianul îi dădea lecții “între altele de limba latină”²⁰.

O a doua ipoteză cu privire la studiile lui Nicolae Pătrașcu aparține lui Andrei Veress, care dădea de înțeles că acesta a învățat la colegiul iezuit recent înființat la Cluj²¹. De asemenea, știm de la Szamosközy că Mihai Viteazul ar fi solicitat principelui-cardinal să se ocupe ca Nicolae Pătrașcu să învețe latinește (“[...] inter haec curaret Cardinalis filium meum ad litteras latinas erudiendum”)²², iar că Báthory ar fi chiar recomandat iezuiților primirea acestuia în colegiul lor de la Cluj²³.

¹⁵ Petre P. Panaitescu, *Mihai Viteazul*. București, 1936, p. 13; Șt. Andreescu, *op.cit.*, p. 232.

¹⁶ Vezi *Cronica* lui Balthasar Walter, ediție de Dan Simonescu, în *Studii și Materiale de Istorie Medie*, III, 1959, p. 59-96. Date biografice pentru B. Walter vezi la D. Simonescu, în *Ibidem*, p. 14-18.

¹⁷ Apud Șt. Andreescu, *op.cit.*, p. 234.

¹⁸ Neagoe derivă din Neagu, formă preluată din bulgarul Neagomir, vezi N.A. Constantinescu, *Dicționar onomastic românesc*. București, 1963, p. 332.

¹⁹ D. Simonescu, în B. Walter, *op.cit.*, p. 14-15; N. Bălcescu, *Opere*. II. *Istoria românilor sub Mihai-vodă Viteazul*. București, 1953, p. 181.

²⁰ Grigore Tocilescu, *Familia lui Michaiu Vodă Vitezulu*, p. 5.

²¹ Andrei Veress, *Documente privitoare la Istoria Ardealului, Moldovei și Țării Românești*, vol. VII, București, p. IX. Această ipoteză, a cărui singur argument ar fi putut fi arhiva colegiului, despre care însuși A. Veress spune că a ars în secolul al XIX-lea, a făcut carieră în istoriografia română, ajungându-se ca Ștefan Meteș să afirme: “Carte latinească a învățat aici Petrașcu între anii 1595-1600, deci înainte și probabil și după ce tatăl său ajunsese stăpânul Ardealului”, în *Domni și boieri din Țările Române în orașul Cluj și Români din Cluj*, Cluj, 1935, p. VII-VIII. Vezi și Nicolae Iorga, *Istoria lui Mihai Viteazul*, București, 1968, p. 275, nota 5; Damian Todîța, *op.cit.*, p. 23-24, 35.

²² Szamosközy István, *Történeti maradványai*. II, 1598-1599, Budapest, 1876, p. 282.

²³ D. Todîța, *op.cit.*, p. 23-25, 35. Vezi la A. Veress, *Annuae litterae Societatis Jesu. De rebus Transylvanicis temporibus principum Báthory*. Budapest, 1921, p. 258, care publică în anexă regeste ale unui document aflat în acea vreme “in archivo episcopatus Albensis Transylvaniae in Gyulafehérvár”: “11 Augusti 1599. Alba Iulia.

După cum se poate observa, preocuparea istoriografiei de a acredita imaginea unui fiu al lui Mihai Viteazul educat și cunoscător al limbii latine se bazează mai degrabă pe ipoteze decât pe surse sigure. Cu toate acestea, este evident faptul că Nicolae Pătrașcu a fost o persoană educată, cel puțin la maturitate, având în vedere corespondența sa în limba latină de mai târziu și funcțiile – fie ele și minore sau chiar onorifice – pe care de-a deținut la curtea imperială a lui Rudolf al II-lea după moartea tatălui. Acest lucru este mai presus de orice îndoială, cu atât mai mult cu cât corespondența sa de exilat în Ungaria Superioară (la Bratislava și Trnava) (1612-1627) atestă lectura unor cărți din Biblioteca Imperială din Viena (*Syntaxa* lui Petrus Gregorius Tolosano, *Juridicium Orientalis Ecclesiae super confessione Augustana Latino idiomatae*, sau *Epitomes Arithmeticae practicae* a lui Christophorus Clavius Bambergensis S.J.) și corespondența cu Sebastian Tenggagel, director al acestei biblioteci²⁴. Credem că aceste izvoare, și mai ales cele trei cărți citate, dovedesc suficient educația și chiar orizontul larg al lui Nicolae Pătrașcu, cititor de lucrări de gramatică, aritmetică și teologie protestantă²⁵. Investigarea în continuare a corespondenței acestuia, a arhivelor din Viena, Bratislava etc., ca și identificarea exemplarelor cărților care îl interesau pe fiul lui Mihai Viteazul pot aduce informații care să lărgescă cunoștințele noastre despre orizontul intelectual al acestuia.

Nicolae Pătrașcu și relațiile diplomatice ale lui Mihai Viteazul

Un alt nivel la care putem discuta funcția politică a lui Nicolae Pătrașcu în preajma lui Mihai Viteazul este acela al implicării în relațiile diplomatice dintre Țara Românească și alte state. În ciuda vârstei sale fragede (la 1597 avea doar 13 ani), un număr mare de izvoare contemporane fac referire la rolul pe care tânărul fiu al lui Mihai Viteazul îl are la curtea acestuia și mai ales în intențiile acestuia de a construi un regim domnesc stabil și ereditar. Pe lângă faptul că liniștea copilăriei sale este tulburată de unele episoade violente din viața tatălui său (vezi fuga la Constantinopol în 1591-1592) sau că pentru câteva luni devine ostatic în Transilvania vecină (1595-1596)²⁶, Nicolae Pătrașcu este un element important în planurile de perspectivă ale tatălui său. Acesta se străduiește permanent să-și consolideze domnia, inclusiv făcându-l pe fiul său cunoscut partenerilor săi diplomați, fie ei otomani, imperiali, poloni sau ardeleni, ca urmaș legitim la tronul Țării Românești.

Chiar după luptele cu **turcii**²⁷ din anii 1595-1596, Mihai Viteazul a trimis scrisori explicative sultanului, în care își exprima dorința de a relua bunele relații cu Înalta Poartă, cerând totodată ca aceasta să recunoască domnia sa și a fiului său. Otomanii răspundeau în vara anului 1597, când la curtea lui Mihai Viteazul sosea un ceauș turc care aducea din partea sultanului scrisori foarte binevoitoare (probabil firman de domnie), prin care dăruia și confirma domnia lui Mihai și a fiului său²⁸. Relațiile cu Înalta Poartă rămân, cel puțin la nivelul corespondenței diplomatice, bune și după cucerirea de către Mihai Viteazul a Transilvaniei, deși această acțiune a surprins neplăcut la Constantinopol, ba chiar a creat o stare de incertitudine, otomanii neștiind la început cum să reacționeze²⁹. În acel moment, pentru a-și asigura frontiera sudică și estică, Mihai Viteazul trimite sultanului noi "scrisori

Cardinalis Andreae Báthori principis litterae originales commendatitiae filii [Michaelis] vaivodae Transalpinæ ad seminarium Claudiopolitanum".

²⁴ A. Veress, *Documente*, IX, p. 273-274. Vezi și D. Todîța, *op.cit.*, p. 94-95.

²⁵ D. Todîța crede că aceste cărți erau împrumutate de la Viena pentru că Nicolae Pătrașcu "a început personal să-i dea lui Mihai [fiul său, n.n.] primele noțiuni de scris, citit și socotit", vezi *op.cit.*, p. 94-95, deși pare puțin probabil că în acest scop să fi făcut apel la tratate savante de sintaxă și aritmetică.

²⁶ Pentru chestiunea trimiterii familiei ca garanție, vezi R. Mărza, *Implicarea familiei*, passim.

²⁷ Pentru relațiile lui Mihai Viteazul cu otomanii nu există până astăzi o cercetare monografică, singura contribuție în acest sens fiind cea a lui Valerian Popovici, *Mihai vodă Viteazul și turcii în anii 1600-1601*, în *Cercetări istorice*, X-XII, I, 1934-1936, p. 156-176.

²⁸ B. Walter, *op.cit.*, p. 93-94. Vezi și Johann Christian Engel, în *Mihai Viteazul în conștiința europeană*, vol. III. București, p. 63, care afirmă că sultanul acorda lui Mihai Viteazul domnia pe viață (mai departe, prescurtat: M.V.C.E.).

²⁹ Hunnuzaki, *Documente privitoare la Istoria Românilor*, vol. III-1, p. 531; V. Popovici, *op.cit.*, p. 162.

de împăcare³⁰, în care îl anunță că a cucerit Transilvania (în numele sultanului!) și că “în vilaietul Țării Românești se află fiul nostru”³¹, pentru care încerca să obțină recunoașterea de la Constantinopol a domniei Țării Românești, iar pentru sine a tronului Transilvaniei³². În consecință, la începutul lunii ianuarie 1600 în Transilvania sosea un ceaș care aducea steaguri de domnie și daruri din partea sultanului pentru Mihai Viteazul, ca principe al Transilvaniei și fiul său ca domnitorul al Țării Românești³³. La sfârșitul aceleiași luni, o solie din partea lui Mihai Viteazul sosea la curtea sultanului, unde a fost foarte bine primită, și unde se știa că în curând steagurile de investitură din partea sultanului vor fi trimise lui Mihai Viteazul prin intermediul pașei de Belgrad³⁴. Aceste steaguri îi sosesc la Brașov în luna martie, chiar în timpul negocierilor cu solul polon Taranowski la Brașov³⁵. Mihai Viteazul nu uită să pomenească de fiul său nici în mult-discutatele “scrisori de trădare” de la 1601 (de a căror veridicitate nu ne îndoiim³⁶), în care arată: “[...] să fim eu și fiul meu ca voievozi, robi și slugi credincioase ale cinstiului împărat”³⁷. Din cele arătate mai sus reiese că, în relațiile cu Înalta Poartă, Mihai Viteazul s-a ocupat constant de acreditarea lui Nicolae Pătrașcu ca urmaș legitim la tronul muntean, lucru care a fost recunoscut, cel puțin la nivel declarativ, de către aceasta. De asemenea, cele de mai sus confirmă interpretările istoriografiei mai recente, care vorbesc despre un Mihai Viteazul care, în ciuda realei sale dispoziții antiotomane, era atent să menajeze Înalta Poartă, să promoveze o politică conciliantă față de aceasta, având în vedere că un “război total” fără aliați permanenți însemna o sinucidere politică sigură.

Persoana lui Nicolae Pătrașcu este implicată și în relațiile cu Polonia³⁸ ale lui Mihai Viteazul. Acestea cunosc o mai mare dezvoltare după cucerirea Transilvaniei, când Mihai Viteazul se apropie semnificativ de granița polonă și mai ales de cea a Moldovei, fapt care produce îngrijorare în cercurile politice polone din jurul cancelarului Zamoyski. Un prim episod în care este implicat Nicolae Pătrașcu are loc imediat după cucerirea Transilvaniei, când se pare că are loc un schimb de soli. Din partea polonă, Mihai Viteazul este vizitat de vechiul său prieten Andrzej Taranowski, ocazie cu care proaspătul cuceritor al Transilvaniei cere regelui Poloniei să-i predea Moldova și să-i numească pe el și pe fiul său cetățeni poloni și membri ai Seimului. În schimb, el și fiul său se angajau ca după moartea lor cele două țări românești și Transilvania să revină Poloniei³⁹. De asemenea, Mihai Viteazul îl

³⁰ Act solemn, întărit cu semnăturile și pecetile tuturor marilor boieri, în Hurmuzaki, *Documente*, III-1, p. 532.

³¹ Cronica lui Mustafa Selaniki, în *Cronici turcești privind Țările Române. Extrase*. Vol. I. Sec. XV - mijlocul sec. XVII. București, 1966, p. 397-398.

³² Hurmuzaki, *Documente*, III-1, p. 532; N. Iorga, *Basta și Mihai Viteazul*. București, 1895, p. 41. Vezi și Ilie Corfuz, *Correspondență inedită asupra relațiilor între Mihai Viteazul și Polonia*. Cernăuți, 1935, p. 9, 29-32: sultanul făcea cunoscut acest lucru chiar regelui Poloniei; V. Popovici, *op.cit.*, p. 162-163.

³³ Radu Constantinescu, *Lupta pentru unitate națională. Documente externe*, vol. I. București, 1981, p. 91-92, 216.

³⁴ V. Popovici, *op.cit.*, p. 165-166.

³⁵ A. Veress, *Documente*, VI, p. 5; V. Popovici, *op.cit.*, p. 166-167. În teritoriile imperiale se zvonea chiar că Nicolae Pătrașcu ar fi primit steag de domnie pentru Moldova, în Hurmuzaki, *Documente*, XII, p. 770.

³⁶ R. Mârza, *op.cit.*, p. 76. Pentru punctul de vedere contrar, vezi N. Iorga, *Există o scrisoare de trădare a lui Mihai Viteazul?*, în *Analele Academiei Române. Memoriile Secțiunii Istorice*, seria III, tom XI, 1931, p. 1-22 (mai departe, prescurtat: A.A.R.M.S.I.).

³⁷ R. Constantinescu, *op.cit.*, I, p. 110-111, 226-227.

³⁸ Pentru relațiile lui Mihai Viteazul cu Polonia, vezi Ion I. Nistor, *Tratatul lui Mihai Viteazul cu Polonia*, în A.A.R.M.S.I., seria III, tom XVI, p. 59-69; P.P. Panaitescu, *op.cit.*, p. 190-205. Vezi și contribuțiile mai recente ale lui V. Ciobanu, *Țările Române în raporturile polono - habsburgice în vremea domniei lui Ieremia Movilă (1595 - 1601)*, în *Suceava. Anuarul Muzeului Național al Bucovinei*, Iași, XXII - XXIII, 1995-1996, p. 303-311 și R. Mârza, *Contextul creat de tratatul de la Târgoviște (9 iunie 1598) II. Relațiile lui Mihai Viteazul cu Moldova, Polonia și cazăci*, sub titlul *la Transylvanian Review*, IX, 2, 2000. Pentru politica polonă față de Țara Românească, vezi lucrarea lui Josef Macůrek, *Zápas Polska a Habsburků o přístup k Černému Moři na sklonku 16. století*. Praha, 1931, p. 94-124.

³⁹ Raportul unui agent al Habsburgilor de la Poznań, 9 ianuarie 1600, în R. Constantinescu, *op.cit.*, p. 91-92, 217.

oferea pe fiul său ca garant al seriozității intențiilor sale⁴⁰. Această ofertă politică, care a fost respinsă de către poloni⁴¹, inclusiv garanția oferită de Mihai Viteazul prin fiul său (mai ales datorită prevederilor ei legate de Moldova), dovedește încă o dată planurile de regim ereditar ale lui Mihai Viteazul, iar din partea polonă refuzul automat al unor pretenții maxime cum erau cele formulate de Mihai Viteazul.

Revenind la politica ereditară a acestuia, ea este clarificată și nuanțată în martie 1600, când la Brașov se poartă noi negocieri cu delegația polonă, condusă de același Taranowski (acesta se afla în preajma lui Mihai Viteazul încă din luna februarie, însoțindu-l de la Alba Iulia la Brașov). Pe baza instrucțiunilor primite de Taranowski de la regele său⁴² și a propunerilor lui Mihai Viteazul⁴³, la Brașov s-a redactat schița unui tratat bilateral care, dincolo de caracterul său formal (nu este sigur în ce măsură era dispus Mihai Viteazul să-l aplice...) este semnificativ pentru funcția politică pe care o acorda fiului său domnitorul muntean și principele Transilvaniei. Conform acestui tratat, Nicolae Pătrașcu urma să primească de la regele polon "indigenatul Coroanei poloneze și al Marelui Ducat al Lituaniei", urmând să participe la Seim printre magnații autohtoni, el și tatăl său vor putea cumpăra domenii în Polonia și Lituania. După moartea lui Mihai Viteazul, regele polon va lua în ocrotire familia acestuia și "țările și voievodatele rămase după Măria Sa Domnul Mihai Voievod". Ele vor fi acordate "cu dreptul de feude" lui Nicolae Pătrașcu și urmașilor săi pe linie masculină, aceștia devenind așadar vasali ai Poloniei⁴⁴.

În ciuda prevederilor promițătoare, acest tratat a rămas în stadiul de proiect deoarece, date fiind interesele diplomatice ale lui Mihai Viteazul față de Habsburgi, otomani și nu în ultimul rând față de Moldova, este improbabil ca el să fi fost dispus să se orienteze spre linia politică polonă. Dar principalul factor care a dus la răcirea relațiilor diplomatice cu Polonia a fost, desigur, cucerirea în cursul lunii martie 1600 a Moldovei, condiții în care toate proiectele comune ale lui Mihai Viteazul cu Polonia au căzut.

Dintre statele vecine, aliate sau rivale Țării Românești în timpul lui Mihai Viteazul, **Moldova** joacă un loc aparte. Mihai Viteazul a întreținut slabe relații diplomatice cu această țară după 1595, când Moldova devenea, conform unui contemporan, "hatmanat polon", aceasta datorită subordonării directe față de Polonia și datorită relațiilor personale proaste ale lui Mihai Viteazul cu Ieremia Movilă. De aceea, nu cunoaștem schimburi diplomatice, tratative sau chiar tratate în care să se pună problema vreunei politici ereditare din partea lui Mihai Viteazul. O singură mențiune se face, și asta în legătură cu presupuse proiecte matrimoniale între Mihai Viteazul și Ieremia Movilă, aspect de care ne vom ocupa într-un capitol special al cercetării de față.

Rolul politic al lui Nicolae Pătrașcu pe lângă tatăl său iese în evidență și din relațiile acestuia cu **Transilvania**, cu atât mai mult cu cât aceasta devine, în urma tratatului de la Alba Iulia din 20 mai 1595, suzerana Țării Românești. În acest tratat⁴⁵, care cel puțin teoretic era unul de durată lungă, nu se fac referiri la moștenitorul politic al lui Mihai

⁴⁰ I. Corfus, *op.cit.*, p. 34-35; P.P. Panaitescu, *Documente privitoare la istoria lui Mihai Viteazul*. București, 1936, p. 104-105; R. Mărza, *Implicarea familiei*, p. 76.

⁴¹ Mihai Viteazul solicitase "protecția" regelui Poloniei încă în lunile august-septembrie 1599, când fusese de asemenea refuzat la insistențele cancelarului, considerat fiind un om inconstant și în care nu se poate avea încredere, în A. Veress, *Documente*, V, p. 257.

⁴² I. Corfus, *op.cit.*, p. 37-38.

⁴³ Nu ni s-a păstrat vreun document care să prezinte platforma de pe care Mihai Viteazul începea negocierile de la Brașov cu ambasada polonă dar, având în vedere că proiectul de tratat negociat reprezintă în linii mari punctul său de vedere, putem considera că prevederile proiectului sunt, cu unele excepții, chiar propunerile lui Mihai Viteazul.

⁴⁴ Prevederile negocierilor și tratatului de la Brașov au fost publicate și comentate de Ion I. Nistor, *Tratatul lui Mihai Viteazul*, p. 63-65 și I. Corfus, *op.cit.*, p. 15-19, 38-41. Vezi și idem, *Mihai Viteazul și Polonia*. București, 1937, p. 82-86.

⁴⁵ Tratatul a fost publicat cel mai recent în *M.V.C.E.*, I, p. 92-97. Vezi analiza foarte interesantă a lui Ion Ionașcu, *Mihai Viteazul și autorii tratatului de la Alba Iulia (1595)*, în *Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie*, Cluj, V, 1962, p. 111-144.

Viteazul (în articolul II se pomenesc, doar la modul foarte general, “cei care vor fi așezați [s.n.] voievozi în viitor”⁴⁶), și asta pentru că tratatul impune Țării Românești și mai ales domnitorului ei niște condiții foarte restrictive în ceea ce privește libertatea de mișcare față de puterea suzerană. În aceste condiții, viitorul țării rămâne la latitudinea suzeranului, iar menționarea unui moștenitor politic al domnitorului muntean nu își mai are rostul.

De tratatul de la 20 mai 1595, care are o mare însemnătate juridică pentru relațiile Țării Românești cu Transilvania, se leagă o serie de evenimente importante și totodată semnificative – credem noi – pentru implicarea politică a familiei lui Mihai Viteazul și a lui Nicolae Pătrașcu în mod particular. Astfel, în vara anului 1595 are loc, pe de o parte, căsătoria de la Alba Iulia a principelui ardelean Sigismund Báthory cu arhiducesa Maria Christierna de Habsburg și, pe de altă parte campania otomană în Țara Românească. În virtutea relațiilor suzerano-vasalice stipulate prin tratatul de la 20 mai 1595, suzeranul ardelean și-a invitat vasalul la ceremonia căsătoriei, dar domnul muntean s-a dovedit a fi mult mai preocupat de pericolul otoman care îi amenința țara. Totuși, într-o scrisoare adresată cancelarului ardelean Ștefan Jósika în iunie 1595, Mihai Viteazul spunea că la căsătoria suzeranului său va trimite pe “Petrasko vaivodam, filium meum”⁴⁷, promisiune a cărei împlinire nu este deocamdată confirmată de izvoare contemporane. Probabil că pe baza acestui izvor au presupus unii istorici participarea “coconului domnesc” la evenimentul de la Alba Iulia⁴⁸. *Letopiseșul Cantacuzinesc*, care cuprinde așa-numita *Cronică a Buzeștilor*, arată că “trimis-au la Batâr pre Stroe Buzescul, i Radul Calomfirescul cu daruri scumpe de nuntă”⁴⁹, fapt care dovedește trimiterea la Alba Iulia, în scopuri de reprezentare, a unei delegații boierești formată din boieri fideli domnitorului, fără Nicolae Pătrașcu însă.

Dar, chiar dacă nu într-un context festiv, Nicolae Pătrașcu a ajuns încă în acel an în Transilvania. În cursul campaniei turcești din Țara Românească și în timpul retragerii în munți a domnitorului și a armatei sale, acesta și-a trimis “muierea, copiii cu tot ce avea mai scump” în Transilvania, la Sibiu, pentru a fi în siguranță (august 1595)⁵⁰. Știm însă că acest refugiu din calea inamicului s-a transformat în lunile viitoare într-un veritabil “domiciliu obligatoriu”, care a durat până în lunile ianuarie-februarie 1596: aflând că Mihai Viteazul primise un ceauș turcesc, arhiducesa Maria Christierna a reținut familia acestuia sub pretextul așteptării întoarcerii soțului și pentru a-și putea îndeplini mai bine obligațiile de gazdă⁵¹.

Nicolae Pătrașcu este avut în vedere în timpul vizitei întreprinse de Mihai Viteazul la Alba Iulia la sfârșitul anului 1596 și începutul anului viitor, cu ocazia Crăciunului și a Anului Nou⁵². Pe lângă discuțiile protocolare cu principele, Mihai Viteazul a purtat discuții neoficiale cu cancelarul Ștefan Jósika (de către care a și fost găzduit în cursul acelei vizite), în cursul cărora ambițiosul nobil ardelean i-a propus lui Mihai Viteazul ca acesta să-l ajute să preia conducerea Transilvaniei și, pentru întărirea legăturilor lor, Nicolae Pătrașcu să se căsătorească cu sora sa mai mică. Asupra implicațiilor diferitelor planuri matrimoniale asupra lui Nicolae Pătrașcu vom reveni însă într-un paragraf special.

Pentru a înțelege mai bine locul pe care copilul Nicolae Pătrașcu îl ocupă la curtea domnească a tatălui său, menționăm un episod care nu se încadrează în mod direct în politica față de Transilvania a lui Mihai Viteazul, dar face parte din seria de relații personale ale domnitorului cu diverși nobili ardeleni, mulți fiind de origine românească (vezi cazul lui Ștefan Jósika) sau având varii interese în Țara Românească. În această ultimă serie se înscrie un eveniment petrecut în anul 1597, eveniment pe care ni-l relatează documentele de epocă

⁴⁶ *M.V.C.E.*, I, p. 94.

⁴⁷ A. Veress, *Documente*, IV, p. 244.

⁴⁸ Vezi, spre exemplu, Alexandru Alexianu, *Acest ev mediu românesc. Însemnări de iconografie și artă veche pământească*. București, 1973, p. 283.

⁴⁹ *Istoria Țării Românești. 1290-1690. Letopiseșul Cantacuzinesc*. București, 1960, p. 60 (mai departe, prescurtat: *Letopiseșul Cantacuzinesc*).

⁵⁰ B. Walter, *op.cit.*, p. 77.

⁵¹ A. Veress, *Documente*, V, p. 17; R. Mârza, *op.cit.*, p. 75.

⁵² Nu știm dacă cu acel prilej a fost însoțit de fiul său.

și pe care astăzi l-am încadra cu siguranță în categoria “trafic de influență”. În acel an, nobilul ardelean Ioan Kesorú de Gibart întreprindea mai mulți pași pentru a recupera o moșie moștenită în Țara Românească. În cele din urmă, apelează la bunăvoința Doamnei Stanca și chiar a lui Nicolae Pătrașcu, căruia îi dăruiește niște pene (Andrei Veress explică că erau “fără îndoială pene de cocor și de cocostârc ce purtau nemeșii în căciulă, foarte rare și astfel prețuite”⁵³), cadou pentru care coconul domnesc îi mulțumește printr-o scrisoare⁵⁴. De asemenea, Nicolae Pătrașcu îi transmite că “eu însumi am vorbit cu Măria Sa tatăl meu” în legătură cu “treaba moșiei” și îl asigură că lucrurile se vor reglementa odată cu venirea sa în persoană în Țara Românească.

Revenind la politica la nivel înalt, în anul 1599, în timpul noului principe al Transilvaniei, cardinalul Andrei Báthory, este încheiat un nou tratat cu Țara Românească⁵⁵, care reînnoia mai vechiul tratat de la Alba Iulia. Semnat la Târgoviște la 26 iunie de către Mihai Viteazul și Stările muntene cu reprezentanții noului principe, acest tratat face referiri concrete la urmașii politici ai domnitorului Țării Românești. Astfel, “[...] și Alteța Sa să respecte față de [...] Mihai vodă și iubitul lui fiu [...] Pătrașcu vodă, precum și urmașii acestuia [...] tratatul din timpul principelui Sigismund”⁵⁶. Spre deosebire de tratatul foarte împovărat de la 20 mai 1595, tratatul de la 26 iunie 1599 apare într-un alt context, mai puțin presant pentru Mihai Viteazul, aceasta văzându-se și din prevederile sale foarte generale. Interesant este însă că informațiile cu privire la Nicolae Pătrașcu apar nu în jurământul domnitorului, ci în acela al Stărilor.

Spre sfârșitul anului 1599, tensiunea între Țara Românească și Transilvania crește, pe de o parte deoarece cardinalul Andrei Báthory se simțea amenințat de planurile comune ale lui Mihai Viteazul și ale Habsburgilor, pe de altă parte deoarece domnitorul muntean se simțea la rândul său amenințat de închinarea Transilvaniei față de Înalta Poartă, fapt care, odată stabilit, ar fi blocat ermetic Țara Românească a lui Mihai Viteazul în sistemul de alianțe turco-moldo-ardelene, care i-ar fi fost fatală. Fără să intrăm în amănunte, care nu constituie subiectul cercetării de față, trebuie subliniat că arsenalul diplomatic al lui Mihai Viteazul face și de această dată apel la familie, la Nicolae Pătrașcu în special. Mihai Viteazul își oferă din nou familia ca garanție a bunăvoinței sale⁵⁷ și face sugestia, menționată mai sus, ca principele Andrei Báthory să se ocupe de “filium meum ad litteras latinas erudiendum”⁵⁸.

Amintim de asemenea ipoteza, susținută de Andrei Veress, cu privire la faptul că Nicolae Pătrașcu ar fi învățat la colegiul iezuit din Cluj. Dincolo de această ipoteză, este însă posibil să fi existat intenția trimiterii fiului domnitorului Țării Românești la Cluj – trimis pentru continuarea educației sau/și ca potențial ostatic. Faptul că alte surse contemporane, din numeroasele care se referă pe larg la această perioadă, nu menționează prezența fiului lui Mihai Viteazul la Cluj, fapt mai puțin obișnuit, ne face să avem îndoieli cu privire la ipoteza mult-vehiculată a lui Andrei Veress.

În contextul relațiilor tensionate dintre Mihai Viteazul și cardinalul Andrei Báthory, moment în care domnitorul Țării Românești face repetate declarații și gesturi de bune intenții, merită menționat – cu titlul de anecdotă – ce fel de jurăminte solemne făcea Mihai Viteazul cardinalului: “[...] mai degrabă ar mânca din carnea propriei sale soții și ar bea din sângele fiului său decât să atace Transilvania. Blestemele acestea le-a însoțit cu lacrimi”⁵⁹.

⁵³ A. Veress, *Documente*, V, p. 74.

⁵⁴ *Ibidem*, p. 72-74, tot acolo și scrisoarea, foarte asemănătoare, a Doamnei Stanca către același nobil ardelean. Vezi și N. Iorga, *Istoria lui Mihai Viteazul*, p. 223.

⁵⁵ “Tratatul” este publicat, cu traducere română, în *M.V.C.E.*, I, p. 235-236 (jurământul domnitorului) și 236-237 (jurământul Stărilor).

⁵⁶ *M.V.C.E.*, I, p. 237.

⁵⁷ Szamosközy István, *op.cit.*, p. 282; suntem nevoiți să folosim și această ediție datorită caracterului incomplet al ediției lui Ioachim Crăciun din 1928. Vezi și R. Mărza, *op.cit.*, p. 75.

⁵⁸ Szamosközy István, *op.cit.*, p. 282.

⁵⁹ *Ibidem*, p. 277.

Evident, Mihai Viteazul folosește și de data aceasta (cu mult succes, pentru că cardinalul s-a lăsat convins) arsenalul emoțional tipic diplomației Levantului.

Modul în care Nicolae Pătrașcu este propulsat în plan politic de către Mihai Viteazul este cel mai evident din perspectiva relațiilor lui cu **Habsburgii**. Relațiile dintre Țara Românească a lui Mihai Viteazul și Habsburgi încep în 1594 și, în urma unei evoluții dificile, sunt consolidate prin semnarea tratatului de alianță de la Târgoviște de la 9 iunie 1598⁶⁰.

Semnarea acestui tratat este primul moment din relațiile bilaterale în care Nicolae Pătrașcu intră în scenă. Comisarii imperiali, care veneau să încheie tratatul în numele împăratului Rudolf al II-lea, relatează în raportul lor faptul cu care au fost primiți. La o zi și jumătate depărtare de Târgoviște au fost așteptați de “boierii cei mari”, iar “la jumătate milă de Târgoviște, ne-a ieșit în întâmpinare tânărul fiu al voievodului Mihai, Pătrașcu, cu vreo 3.000 de călăreți și pedestri și cu carete frumos împodobite, cu care am fost aduși”⁶¹, fiul domnitorului având aici o clară funcție de reprezentare. Era, așa cum remarca și Andrei Veress, “întâia sa funcție oficială”⁶².

La fel ca și în cazul tratatelor și tratatelor încheiate cu Polonia și Transilvania, și în ceea ce privește pe cele cu Habsburgii Mihai Viteazul s-a străduit să-i fie recunoscută politica ereditară. Astfel, articolul al II-lea al tratatului de la Târgoviște⁶³ stipulează că împăratul “ne-a dat nouă și preaiubitului nostru fiu, Pătrașcu, cu drept veșnic fiilor fiilor noștri [...] Țara Românească [...] nouă și coborâtorilor noștri în spiță dreaptă și bărbătească” și de asemenea asigură transmiterea liberă a averilor către moștenitori⁶⁴. În articolul al III-lea se prevede ca, în cazul morții fără urmași masculini a lui Mihai Viteazul sau Nicolae Pătrașcu, “Țara Românească să aibă voievod sau principe dintre ai săi”⁶⁵. Cu alte cuvinte, Mihai Viteazul s-a asigurat că prin acest tratat, unul dintre puținele pe care le-a încheiat cu gândul de a le respecta, politica sa ereditară este recunoscută de către partenerii politici.

După cucerirea Transilvaniei la sfârșitul lunii octombrie 1599, relațiile lui Mihai Viteazul cu Habsburgii intră într-o nouă fază. Miza acestor relații este acum guvernarea Transilvaniei, existând mai multe alternative: Mihai Viteazul să o guverneze ca locotenent al împăratului, să o predea Imperialilor (generalului Basta sau arhiducelui Maximilian) sau ca domnitorul muntean să păstreze Transilvania, împreună cu Țara Românească. Multitudinea de negocieri care s-a desfășurat în jurul acestei probleme a implicat inevitabil și pe Nicolae Pătrașcu, pe care Mihai Viteazul ar fi dorit să-l trimită să guverneze, în lipsa sa, Țara Românească.

Documentele contemporane arată foarte clar intențiile de guvernare ereditară al lui Mihai Viteazul, atât în cazul Țării Românești, cât și al Transilvaniei. “Avissi” de la Alba Iulia și Viena transmit că Mihai Viteazul e decis să nu cedeze Transilvania, ci s-o păstreze ca stăpânire ereditară⁶⁶. Încă în decembrie 1599, Mihai Viteazul cerea Pragăi prin comisarul Pezzen să fie recunoscut ca guvernator al Transilvaniei sau, dacă nu el, atunci fiul său⁶⁷, iar instrucțiunile sale adresate banului Mihalcea, trimis la împărat în martie 1600, includeau solicitarea de recunoaștere a stăpânirii asupra Transilvaniei și Țării Românești “pentru mine și urmașii mei, oricare ar fi ei”. În plus, cerea să păstreze și să guverneze toate provinciile pe

⁶⁰ Vezi cea mai recentă ediție a tratatului, în *M.V.C.E.*, I, p. 187-193 (text original și traducere).

⁶¹ *Ibidem*, p. 201; P.P. Panaitescu, *op.cit.*, p. 146; A. Veress, *Documente*, V, p. X-XI.

⁶² *Ibidem*.

⁶³ Tratatul a fost publicat mai recent în *M.V.C.E.*, I, p. 187-193 (original și traducere). La p. 193-194 jurământul lui Mihai Viteazul, la p. 194-195 jurământul solemn al Stărilor muntene.

⁶⁴ *Ibidem*, p. 191.

⁶⁵ *Ibidem*. În jurământul separat, Mihai Viteazul declară în mod solemn că “[...] voi fi credincios și ascultător toată viața mea, împreună cu toți urmașii mei preasfântului împărat”, în *Ibidem*, p. 194.

⁶⁶ A. Veress, *Documente*, VI, p. 40, 56.

⁶⁷ *Ibidem*, V, p. 349.

care le va câștiga “de la turc sau de la alții”, “din urmaș în urmaș”⁶⁸. Același lucru reiese și din înțelegerea din iunie 1600 dintre Mihai Viteazul și comisarul Pezzen, în care se arăta că titlul de guvernator al Transilvaniei va fi moștenit de la domnitorul muntean pe linie ereditară masculină. Interesant este faptul că, în privința Moldovei (între timp fusese cucerită și Moldova), Mihai Viteazul solicita să fie moștenit pe linie masculină și feminină (“Țara Moldovei să fie de moșie, fir pre firul lui și pre feciori și pre feate”), o noutate în politica ereditară a lui Mihai Viteazul!⁶⁹ În cazul stingerii ambelor linii, masculină și feminină, împăratul trebuia să permită Moldovei și Țării Românești să-și aleagă libere domnitorul.

Observăm însă că se profilează și o altă alternativă, aceea de a promova în fruntea Transilvaniei în locul lui Mihai Viteazul pe fiul său Nicolae Pătrașcu, propunere care vine dinspre cercurile imperiale în condițiile crizei de autoritate din Transilvania, deși o asemenea sugestie se pare că făcuse și Mihai Viteazul, în decembrie 1599⁷⁰: în ianuarie 1600, Consiliul de Război din Viena încerca să soluționeze chestiunea guvernării Transilvaniei, care nu se cuvenea lui Mihai Viteazul, ci arhiducelui Maximilian, iar dacă acesta refuza, “acea guvernare să nu-i fie acordată lui [Mihai Viteazul, n.n.] ci fiului său, pe lângă care să fie instituți oameni de vază, un german și un maghiar, care să-l asiste în toate și să-l supravegheze”⁷¹. Ar fi fost, pentru Imperiali, o soluție cu mult mai convenabilă decât guvernarea nesigură a lui Mihai Viteazul.

O altă soluție, cea mai avantajoasă, ar fi fost pentru Imperiali întoarcerea lui Mihai Viteazul în Țara Românească și transmiterea puterii în Transilvania către ei. De aceea încearcă, prin nunțul Malaspina și prin comisari, să-l convingă în acest sens pe Mihai Viteazul, apelând chiar și la explicații “sentimentale”: “nu e nici în folosul lui, nici al împăratului, nici al binelui obștesc să încredințeze o țară amenințată de atâția dușmani conducerii unui copil, ci că e nevoie să fie apărută și condusă de palatinul [Mihai Viteazul, n.n.] însuși [...]”⁷².

În contextul aceleiași crize de autoritate în Transilvania, se vehicula ideea trimerii lui Nicolae Pătrașcu la Praga, pentru a sta în preajma împăratului, eventual chiar ca garant⁷³: în martie 1600, Pezzen i-a făcut o asemenea propunere lui Mihai Viteazul, care însă ar fi reacționat răzând, întrebând mai mult retoric cine va rămâne în Țara Românească în lipsa fiului său⁷⁴. Dar, câteva luni mai târziu, când situația se modificase radical, Mihai Viteazul ar fi dorit să meargă împreună cu fiul său la împărat, pentru a-l pune sub protecția acestuia⁷⁵.

Aceste îndelungi tratative purtate de către Mihai Viteazul cu Imperialii în legătură cu viitoarea guvernare a Transilvaniei au și un epilog: în scrisoarea din 12 septembrie 1600, Rudolf al II-lea răspundea pozitiv la unele solicitări ale lui Mihai Viteazul, inclusiv la aceea legată de guvernarea țării: împăratul îi acorda guvernarea pe termen nelimitat a Transilvaniei⁷⁶, lui și fiului lui său, cu condiția că acesta din urmă “va rămâne neclintit în

⁶⁸ *M.V.C.E.*, I, p. 461.

⁶⁹ *Ibidem*, p. 524. Moștenirea pe linie feminină era condiționată de stingerea liniei bărbătești. Vezi și negocierile lui Mihai Viteazul cu comisarii imperiali, *Ibidem*, p. 548-554.

⁷⁰ A. Veress, *Documente*, V, p. 349.

⁷¹ R. Constantinescu, *op.cit.*, p. 218. Vezi și Veniamin Ciobanu, *La cumpănă de veacuri. Țările Române în contextul politicii poloneze la sfârșitul secolului XVI și începutul secolului XVII*, Iași, 1991, p. 250. O variantă asemănătoare cunoaștem din solia lui Petru Grigorovici Armeanul, întoarsă de la Praga înainte de 13 februarie 1600 ([...] cu, [î]mpăratul, să trimeț omul meu credincios să fie [î]mpreună cu fiiul Domne-Tale, și Domne-Ta iar, veri lăsa omul Domne-Tale credincios”) – deci o dublă tutelă, din partea împăratului și a domnitorului, în *M.V.C.E.*, I, p. 414.

⁷² Raportul lui Malaspina, 14 nov. 1599, în *Ibidem*, p. 283.

⁷³ R. Mărza, *op.cit.*, p. 77.

⁷⁴ Hurmuzaki, *Documente*, IV-1, p. 35.

⁷⁵ A. Veress, *Documente*, VI, p. 270. Vezi și memoriul lui Mihai Viteazul către împăratul Rudolf al II-lea, din 17 ianuarie 1601, în *M.V.C.E.*, I, p. 622.

⁷⁶ “[...] deși uzul la cei mai mulți principii creștini era ca dreptul de a guverna să se acorde cel puțin la un anumit interval de timp”, deci nu pe perioadă nedeterminată, așa cum tocmai obținuse Mihai Viteazul ...

credință și supunere”⁷⁷. Obținerea de către Mihai Viteazul a acestei recunoașteri, pentru el și Nicolae Pătrașcu era însă tardivă, dat fiind faptul că în acele săptămâni el tocmai pierdea - în urma luptei de la Mirăslău - controlul asupra Transilvaniei.

Din perspectiva politicii lui Mihai Viteazul față de Transilvania și Imperiali, trebuie menționat însă și un eveniment dramatic, acela al trimiterii fiului lui Mihai Viteazul, alături de Doamna Stanca și fiica Florica în prizonierat în Transilvania, în octombrie 1600⁷⁸. Datorită alianței conjuncturale a generalului Basta cu Stările ardelene, ostaticii au fost controlați parțial de către Stări, parțial de către Imperiali, dar este cert că până la revenirea fostului principe Sigismund Báthory și până la retragerea forțelor imperiale ale generalului Basta, în Transilvania (februarie 1600) ostaticii au avut un regim destul de permisiv în castelul de la Gilău, ulterior fiind mutați în cetatea de la Făgăraș, unde regimul de detenție a devenit foarte strict⁷⁹.

În concluzie, relațiile lui Mihai Viteazul cu Habsburgii, fiind cele mai bine reprezentate în documentele de epocă, ne permit să înțelegem mai bine rolul lui Nicolae Pătrașcu în planurile politice ale tatălui său. Nicolae Pătrașcu joacă un rol important în negocierile purtate în jurul viitoarei guvernări a Transilvaniei, dar este de asemenea trimis să-i întâmpine pe comisarii imperiali la 1598 sau este avut în vedere pentru a fi trimis la Praga și, în cele din urmă, chiar este trimis ostatic împreună cu restul familiei în Transilvania.

Legăturile lui Nicolae Pătrașcu și ale familiei lui Mihai Viteazul cu Habsburgii continuă însă și după moartea acestuia dar, deoarece depășesc subiectul cercetării prezente, ne mărginim să arătăm că Doamna Stanca și fiul ei au încercat fără succes să recupereze de la fiscul imperial și din Transilvania averile confiscate după moartea lui Mihai Viteazul, Nicolae Pătrașcu stabilindu-se ulterior cu familia sa în Ungaria Superioară (unde va și muri la 1627), alături de Radu Șerban, un alt domn muntean pribeag, primind diverse ajutoare bănești din partea statului. Singurul istoric român care a studiat sistematic relațiile lui Nicolae Pătrașcu cu Imperialii după moartea lui Mihai Viteazul este Damian Todîța⁸⁰, dar subiectul este încă departe de a se fi epuizat ca informații, interpretări și semnificații.

Cu excepția proiectului de tratat din martie 1600 cu Polonia, tratatul cu Habsburgii din 9 iunie 1598 este singurul care stipulează foarte clar direcția ereditară a politicii lui Mihai Viteazul. În cele două tratate cu Transilvania acest lucru este mai puțin scos în evidență (în primul tratat deloc). În ceea ce privește tratativele cu Înalta Poartă (pentru că textul vreunui tratat nu ne-a parvenit), s-a putut observa că, cel puțin formal, Poarta a recunoscut pe Nicolae Pătrașcu ca urmaș politic al lui Mihai Viteazul, aceasta în condițiile în care statutul domnitorului muntean la Constantinopol a fost întotdeauna foarte șubred. De asemenea, trebuie subliniat că materialul documentar pe care îl avem la dispoziție în ceea ce privește diplomația lui Mihai Viteazul dovedește asocierea de către acesta a fiului său Nicolae Pătrașcu la tron, în contextul mai larg al unei politici ereditare bine conturate.

Nicolae Pătrașcu între tronul Țării Românești și Moldovei

Așa cum după cucerirea Transilvaniei de către Mihai Viteazul s-a pus problema viitoarei guvernări a acestei provincii, existând cel puțin trei forțe politice rivale și cu interese divergente (Mihai Viteazul, generalul Basta și Imperialii, Stările ardelene), aceeași situație s-a repetat, la alte dimensiuni, în cazul Țării Românești, al cărei domnitor pornise să cucerească Transilvania. Termenii problemei erau însă alții: în privința guvernării Țării Românești se confruntau opiniile și interesele politice ale lui Mihai Viteazul, ale boierilor, ba chiar și ale Imperialilor (care încercau să îndepărteze pe Mihai Viteazul din Transilvania), în mijlocul disputei cu privire la guvernarea statului muntean aflându-se

⁷⁷ *Ibidem*, p. 561.

⁷⁸ R. Mârza, *op.cit.*, p. 77-81.

⁷⁹ *Ibidem*.

⁸⁰ D. Todîța, *op.cit.*

tocmai Nicolae Pătrașcu. În plus, situația se complică după ce Mihai Viteazul cucerește și Moldova, astfel că se pune problema guvernării și a acestui al treilea stat.

Istoriografia a trecut cu destulă ușurință peste domnia lui Nicolae Pătrașcu în Țara Românească și mai ales peste semnificațiile ei, cu atât mai mult cu cât acest lucru poate aduce numeroase lămuriri cu privire la unul dintre cele mai sensibile și mai controversate subiecte ale istoriografiei românești, și anume “caracterul unirii lui Mihai Viteazul”. Din punct de vedere al interpretării, excepție face Petre P. Panaitescu care, într-o lucrare din 1960 dedicată chiar “unificării politice a Țărilor Române în epoca feudală”⁸¹ făcea câteva observații care nu și-au pierdut actualitatea. Astfel, el arată că, comparativ cu “unificările” lui Ioan de Hunedoara și Ștefan cel Mare⁸², Mihai Viteazul aduce o noutate importantă. Guvernarea sa asupra Transilvaniei și a celor două state românești se suprapune peste guvernările locale sub forma unei autorități paralele și suverane⁸³. După cucerirea Transilvaniei, Mihai Viteazul își mută centrul de putere la Alba Iulia, dar continuă să controleze Țara Românească prin persoana lui Nicolae Pătrașcu, a tutorilor și boierilor săi de încredere, același lucru făcându-l și în Moldova, după cucerirea ei în luna mai 1600. Analizând documentele emise de Mihai Viteazul și Nicolae Pătrașcu și titulaturile lor⁸⁴, Petre P. Panaitescu subliniază că “coexistența actelor lui Mihai ca domn al Țării Românești cu ale lui Nicolae purtând același titlu, arată nu o confuzie de drepturi, ci o suprapunere feudală, o suzeranitate [s.n.]”⁸⁵. În această cheie credem că trebuie citită și interpretată implicarea lui Nicolae Pătrașcu în guvernarea Țării Românești și Moldovei.

Interpretarea lui Petre P. Panaitescu, demnă de a fi luată în seamă în continuare, poate fi exemplificată prin situația care ne este descrisă de documentele interne ale Țării Românești din această perioadă. În vara anului 1600, Mihai Viteazul emite din Iași, respectiv din Alba Iulia, două acte de întărire pentru mănăstirea Coșuna din Oltenia, mănăstire care se afla într-un conflict de proprietate cu țăranii din satul Radovan⁸⁶. Deoarece părțile în conflict nu au fost mulțumite cu rezultatele judecății din Țara Românească, delegații ale călugărilor, respectiv ale țăranilor s-au adresat forurilor superioare, adică lui Mihai Viteazul, al cărui ajutor l-au solicitat tocmai la Alba Iulia, Iași și la cetatea Făgărașului, mănăstirea având succes și obținând în cele din urmă acte de întărire a proprietății aflate în discuție. Am relatat această situație pentru a înțelege mai bine modul în care funcționau instituțiile provinciilor stăpânite de Mihai Viteazul, în cazul de față justiția: în caz de eșec pe plan local, nemulțumiții se adresau suzeranului aflat la Iași sau Alba Iulia, fiind vorba exact de “suprapunerea feudală” și “suzeranitatea” de care vorbea Petre P. Panaitescu.

Revenind la chestiunea domniei lui Nicolae Pătrașcu în Țara Românească, pentru a prelua conducerea acestei țări în lipsa tatălui său⁸⁷, această chestiune s-a pus imediat ce Mihai Viteazul și-a început activitatea de principe al Transilvaniei la curtea de la Alba Iulia.

⁸¹ *Problema unificării politice a Țărilor Române în epoca feudală*, în vol. *Studii despre Unirea Țărilor Române*, București, 1960, p. 55-93. Pentru momentul “Mihai Viteazul”, vezi p. 63-67. Observațiile din 1960 erau intuite de către P.P. Panaitescu deja cu ocazia monografiei *Mihai Viteazul* din 1936, p. 163, 186-187. Chestiunea este discutată și de către Șt. Andreescu, *Restitutio Daciae (Relațiile politice dintre Țara Românească, Moldova și Transilvania în răstimpul 1526-1593)*, București, 1980, p. 5-19.

⁸² P.P. Panaitescu, *Problema unificării*, p. 58-63.

⁸³ *Ibidem*, p. 66-67.

⁸⁴ Documentele interne muntene emise de Nicolae Pătrașcu și Mihai Viteazul (după cucerirea Transilvaniei) sunt publicate în *Documente privind Istoria României. Seria B. Țara Românească*, sec. XVI, vol. VI, p. 362-391 (mai departe, prescurtat: *D.I.R.*).

⁸⁵ P.P. Panaitescu, *op.cit.*, p. 67.

⁸⁶ *D.I.R. Seria B. Țara Românească*, sec. XVI, vol. VI, p. 378, 389. Vezi și P.P. Panaitescu, *Mihai Viteazul*, p. 96-97.

⁸⁷ La plecarea spre Transilvania, Mihai Viteazul lăsase ca locțiitor în țară pe Dumitru vornic (“[...] il suo logotenente [...], al nome Dimitri Vornich”), în raportul imperial publicat în Hurmuzaki, *Documente*, XII, p. 519-520; P.P. Panaitescu, *op.cit.*, p. 162-163; Nicolae Stoicescu, *Dicționar al marilor dregători din Țara Românească și Moldova. Secolele XIV-XVII*, București, 1971, p. 57.

Despre acesta se credea că “nu prea se gândește să se întoarcă în țara aceea”⁸⁸, idee care era luată serios în calcul în epocă⁸⁹. Pentru a înțelege mai bine proiectele lui Mihai Viteazul legate de Țara Românească, trebuie subliniată incertitudinea care domnea în acele zile (dar care continuă și astăzi, la nivel istoriografic) cu privire la intențiile lui de a se mai întoarce în țara de origine. Izvoare contemporane ne vorbesc despre mirarea brașovenilor care au văzut pe Mihai Viteazul și pe boierii săi însoțiți de familiile și averile lor⁹⁰ și, totodată, despre intenția domnitorului muntean de a-și trimite fiul la Praga.

Interesant este însă faptul că, în privința lui Nicolae Pătrașcu, Mihai Viteazul a trebuit să-și modifice planurile. El ar fi dorit ca fiul său să meargă la Praga pentru a se afla în preajma împăratului, ca dovadă a bunelor sale intenții⁹¹, idee care părea să convină și comisarilor imperiali⁹², din cauza garanțiilor pe care le-ar fi oferit prezența la Praga a fiului domnitorului muntean și principelui ardelean. Dar, la presiunile boierilor munteni (“[...] care nu se împăcau să trăiască fără voievod”⁹³ și cărora le-ar fi convenit un domn minor, ușor de manevrat⁹⁴), Mihai Viteazul a trebuit să-l trimită pe Nicolae Pătrașcu în Țara Românească (“Deci Mihai vodă să așază craiu în Țara Ungurească, iar în Țara Românească puse domn pre fiu-său Io Neculai voevod”⁹⁵). Dorința boierimii de a se reglementa statutul Țării Românești, în condițiile în care domnitorul ei cucerise Transilvania pentru a o pune și a se pune și pe sine și armata sa la dispoziția împăratului, este legitimă. De aceea observăm că Mihai Viteazul schimbă destinația fiului său și, cândva la sfârșitul lunii noiembrie 1599, îl trimite în Țara Românească, însoțit de “doi senatori catolici din Transilvania, împreună cu alți doi nobili”⁹⁶, care să-l tuteleze.

Explicațiile pe care diverse surse imperiale le dau trimiterii lui Nicolae Pătrașcu înapoi în Țara Românească nu sunt atât de surprinzătoare pe cât par la început: de teama atacului cancelarului polon Zamoyski, pentru a se opune turcilor sau chiar pentru a ataca Moldova⁹⁷. Ele sunt semnificative pentru felul în care era percepută în epocă politica externă a lui Mihai Viteazul și posibilele ei direcții de acțiune.

Ecurile unui dialog purtat la Alba Iulia de Mihai Viteazul și comisarul imperial Pezzen, dialog menționat mai sus, ne pot ajuta să înțelegem trimiterea lui Nicolae Pătrașcu în Țara Românească: pe de o parte, Mihai e presat de boieri să trimită un domnitor în țară, dar pe de altă parte lui însuși pare să nu-i mai suradă ideea trimiterii fiului său la Praga, în condițiile în care relațiile sale cu Viena se răciseră foarte mult. De aceea “a reacționat râzând, spunând că cine va rămâne în Țara Românească dacă fiul său va pleca de-acolo?”⁹⁸.

O altă chestiune importantă este aceea a implicării sau neimplicării lui Nicolae Pătrașcu în guvernarea Moldovei cucerite în luna mai 1600. Însăși cucerirea acestei provincii a complicat mult situația externă a lui Mihai Viteazul: ea a stârnit nemulțumirea Habsburgilor aliați, dar mai ales a Poloniei, care în câteva luni se va mobiliza și în cursul

⁸⁸ Raportul nunțului Malaspinga, 14 dec. 1599, în *M.V.C.E.*, I, p. 282-283.

⁸⁹ Se vehicula chiar ideea că Mihai Viteazul ar fi părăsit definitiv Țara Românească, vezi în I. Crăciun, *op.cit.*, p. 115.

⁹⁰ I. Crăciun, *op.cit.*, p. 122. În *Istoria Transilvaniei*, Szamosközy dă chiar amănunte: “Însuși voievodul și mai mulți boieri, ca și cum ar fi dorit să părăsească definitiv pământul Valahiei, au târât cu ei, în această campanie, soțiile, copiii, bunurile lor, tot personalul casei și toată averea”, în *M.V.C.E.*, II, p. 172; *Ibidem*, I, p. 641; Hurmuzaki, *Documente*, III-1, p. 428; A. Veress, *Documente*, V, p. 338; P.P. Panaitescu, *op.cit.*, p. 157.

⁹¹ În memoriul către ducele de Toscana din 3 februarie 1601, în *M.V.C.E.*, I, p. 642. Așteptat fiind arhiducele Maximilian care trebuia să preia guvernarea Transilvaniei, Mihai Viteazul arăta că “vreau să dau pe unicul meu fiu în slujba sa”, în Hurmuzaki, *Documente*, XII, p. 571.

⁹² Raport către împărat, 3 aprilie 1600, în Hurmuzaki, *Documente*, IV-1, p. 35.

⁹³ Mihai Viteazul în memoriul către ducele de Toscana, în *M.V.C.E.*, I, p. 642.

⁹⁴ P.P. Panaitescu, *op.cit.*, p. 85, 162-163.

⁹⁵ *Letopiseșul Cantacuzinesc*, p. 76.

⁹⁶ *M.V.C.E.*, I, p. 282. Administrația imperială din Ungaria Superioară transmite numele însoțitorilor lui Nicolae Pătrașcu, Pangrațiu Sennyei și Gaspar Sibrik și că “Mihai și-a trimis fiul în Țara Românească, cedată turcilor [s.n.]”, în A. Veress, *Documente*, V, p. 341-342. Vezi și Hurmuzaki, *Documente*, XII, p. 608.

⁹⁷ A. Veress, *Documente*, V, p. 299, 341-343.

⁹⁸ Hurmuzaki, *Documente*, IV-1, p. 35.

unei campanii coordonate de cancelarul Zamoyski va scoate Moldova de sub controlul lui Mihai Viteazul, ba chiar va invada Țara Românească, din care va reuși să-l alunge pe acesta și să-l instaleze pe Simion Movilă, fratele domnitorului filopolon al Moldovei.

Asupra campaniei militare a lui Mihai Viteazul în Moldova nu insistăm, trebuie să subliniem doar că, contrar celor crezute de Petre P. Panaitescu⁹⁹, Nicolae Pătrașcu a participat la această campanie – documentele contemporane o dovedesc. Astfel, un “avissi” de la Viena ne spune că el a luat parte în fruntea a 12.000 de ostași bine înarmați, unguri, poloni și moldoveni (mercenari)¹⁰⁰, dar dacă el a rămas în continuare în Moldova nu suntem siguri, sursele contrazicându-se: unele afirmă că s-a retras împreună cu armata sa¹⁰¹ sau că, dimpotrivă, a fost lăsat de tatăl său cu o armată foarte puternică să apere Moldova (“pentru a putea menține mai bine această țară pentru împărat [sic!]”), Mihai Viteazul întorcându-se în Transilvania¹⁰².

După cucerirea Moldovei, prima mare problemă care s-a pus a fost felul în care ea urma să fie administrată, în condițiile în care stăpânirea lui Mihai Viteazul devenea tot mai instabilă, mai ales în Transilvania. Istoriografia a reușit să reconstituie alternativele pe care Mihai Viteazul le-a avut la dispoziție. Nici una dintre acestea nu aveau în vedere domnia sa personală în această provincie¹⁰³, ci a unui domnitor asociat.

Cea mai credibilă alternativă pare să fi fost Nicolae Pătrașcu, pe atunci domn al Țării Românești. Chiar “boierii și bătrânii Moldovei pohtiră de la Mihai vodă să le dea domn pre fie-său, Neculai vodă”¹⁰⁴ (care era și un bun garant al bunăvoinței cuceritorului față de Moldova), ne spune *Letopiseșul Cantacuzinesc*, cronică care ne ajută să înțelegem calculele politice ale lui Mihai Viteazul în această privință. Inițial, acesta pare să fi consimțit la o asemenea soluție, ba chiar a trimis pe Stoica postelnic și Radu Buzescu clucerul în Țara Românească să-l aducă pe fiul său în Moldova¹⁰⁵. În acest moment intervine, conform banului Mihalcea, care va relata aceste lucruri comisarilor imperiali la Cluj, mama lui Nicolae Pătrașcu, care nu vroia să-și lase fiul să plece de lângă ea¹⁰⁶. Motivele care ar fi fost invocate de Doamna Stanca și Mihai Viteazul sunt vârsta fragedă a fiului lor și pericolul la care l-ar expune “într-o țară de margine ca aceia”, amenințată în continuare de Ieremia Movilă și poloni¹⁰⁷, dar comisarii credeau că Mihai Viteazul nu-și va trimite fiul să domnească în Moldova deoarece stăpânirea acelei țări era încă nesigură¹⁰⁸. Explicația cea mai plauzibilă o aduce Petre P. Panaitescu, care arată că scuza lui Mihai Viteazul este ciudată, în spatele ei ascunzându-se refuzul boierilor munteni de a accepta plecarea lui Nicolae Pătrașcu din Țara Românească¹⁰⁹.

⁹⁹ P.P. Panaitescu, *op.cit.*, p. 184, nota 1: Nicolae Pătrașcu n-a participat la campanie, dar ulterior Mihai Viteazul a trimis pe unii boieri să-l aducă din Țara Românească.

¹⁰⁰ A. Veress, *Documente*, V, p. 115. Vezi și faptul că Nicolae Pătrașcu începe să emită documente de la Târgoviște în 15 mai 1600, deci câteva zile după ce Mihai Viteazul intra în Moldova, în *D.I.R. Seria B. Țara Românească*, sec. XVI, vol. VI, p. 369-370, 373.

¹⁰¹ *M.V.C.E.*, I, p. 503.

¹⁰² A. Veress, *Documente*, VI, p. 144, 157.

¹⁰³ Un singur izvor ne transmite că el ar fi dorit să păstreze Moldova pentru sine, variantă care nu credem că a fost vreodată luată în calcul de către Mihai Viteazul, vezi *M.V.C.E.*, I, p. 504.

¹⁰⁴ *Letopiseșul Cantacuzinesc*, p. 78. P.P. Panaitescu crede că această cerere a fost formulată de către Stările Moldovei chiar în cadrul unei “diete”, în *op.cit.*, p. 187. Boierimea moldoveană, sau mai degrabă o anumită facțiune a ei, l-a avut pe Nicolae Pătrașcu în vedere și mai târziu, în 1602 când, conform unor “avissi” de la Graz, ei ar fi propus să se supună împăratului și să primească domn pe fiul lui Mihai Viteazul, în A. Veress, *Documente*, VII, p. 45.

¹⁰⁵ *Letopiseșul Cantacuzinesc*, p. 78; P.P. Panaitescu, *op.cit.*, p. 186. Acest scenariu pare să contrazică ipoteza participării lui Nicolae Pătrașcu la campania de cucerire a Moldovei, dar putem explica această neconcordanță prin desfășurarea evenimentelor de mai sus după eventuala întoarcere a lui Nicolae Pătrașcu din Moldova. Dar, cu toate acestea, documentele pe care acum le avem la dispoziție fac imposibilă stabilirea exactă a participării sau nu a lui Nicolae Pătrașcu la campania din Moldova!

¹⁰⁶ Raportul comisarilor către împărat, în *M.V.C.E.*, I, p. 512.

¹⁰⁷ *Letopiseșul Cantacuzinesc*, p. 78.

¹⁰⁸ Raportul comisarilor către împărat, în *M.V.C.E.*, I, p. 512.

¹⁰⁹ P.P. Panaitescu, *op.cit.*, p. 186.

În aceste condiții, Mihai Viteazul recurge la o altă soluție, și anume aducerea pe tronul Moldovei a lui Marcu¹¹⁰, fiul fostului domnitor muntean Petru Cercel. Marcu se afla în preajma lui Mihai Viteazul încă din anii 1597-1598, era foarte apreciat de acesta¹¹¹, astfel încât este trimis în Moldova ca domnitor al țării în locul lui Nicolae Pătrașcu. În acest scop, primește pe lângă sine pe Preda Buzescu, care completează astfel "locotenența domnească" (formată din boieri munteni de încredere) aflată la Iași¹¹². Marcu a domnit un timp foarte scurt în Moldova, alungat fiind, împreună cu partizanii și garnizoanele lăsate de Mihai Viteazul, de către armatele moldo-polone: "Și deacă sosiră la Iași [Marcu vodă și Preda Buzescu, n.n.], începură a să veseli. Iar oștile Ieremie vodă încă au fost viind la Moldova. Deci cu câtă bucurie merseră, cu atâta rușine fugiră și năpustiră țara"¹¹³.

A treia alternativă care a fost luată la un moment dat în calcul de către Mihai Viteazul pentru Moldova a fost Ștefan, fiul aflat în exil la Innsbruck al lui Petru Șchiopul¹¹⁴. După moartea tatălui său, pe care l-a însoțit în exil în teritoriile imperiale, Ștefan (care la 1600 avea 17 ani) a rămas în Tirol, locuind la Innsbruck și Bolzano, unde era supravegheat de câțiva "curatori", care se ocupau totodată și de educația sa¹¹⁵. După cucerirea Moldovei, a fost luat în calcul de către Mihai Viteazul¹¹⁶, care se adresa în acest sens împăratului Rudolf al II-lea care, la rândul său, transmitea solicitarea cuceritorului Moldovei "curatorilor"¹¹⁷. Aceștia au răspuns împăratului, arătând că Ștefan a primit cu bucurie propunerea de a ocupa tronul Moldovei, considerându-se pregătit pentru o asemenea demnitate¹¹⁸. Corespondența între împărat și "curatori" se desfășura însă tardiv, în iulie-septembrie, când Moldova era cucerită de trupele polone ale cancelarului Zamoyski, care a reinstalat astfel pe Ieremia Movilă.

Nicolae Pătrașcu după lupta de la Mirăslău

Lupta de la Mirăslău, la care Nicolae Pătrașcu nu a participat, este totuși importantă pentru cariera sa politică prin semnificațiile care le are pentru Mihai Viteazul și politica sa în Transilvania. Înfrânt de către efemera coaliție formată de Stările ardeleni cu generalul Basta, Mihai Viteazul pierde Transilvania și Moldova, aici trupele sale încercând fără succes să se opună expediției moldo-polone condusă de cancelarul Zamoyski. Este posibil ca la aceste lupte de apărare a Moldovei să fi luat parte și Nicolae Pătrașcu, ca domn al Țării Românești și, în fruntea unui detașament muntean, să fi pătruns în Moldova, unde ar fi chiar învins într-o bătălie trupele cancelarului și ale lui Sigismund Báthory¹¹⁹.

În aceste condiții dificile, dar chiar încă înainte de lupta de la Mirăslău, Mihai Viteazul face apel la Nicolae Pătrașcu, care sosește din Țara Românească cu un detașament de 10.000 de soldați, conduși de Baba Novac¹²⁰. Detașamentul "patronat" de Nicolae Pătrașcu, hărțuit de către trupe ale brașovenilor (care l-au și învins în lupta de la Teliu din 14

¹¹⁰ Pentru biografia lui Marcu, vezi Ștefan Pascu, *Petru Cercel și Țara Românească la sfârșitul sec. XVI*, Cluj-Sibiu, 1944, p. 84-98; Pavel Binder, *Marcu vodă, asociatul la domnie a lui Mihai Viteazul, pretendent domnesc în Moldova și moșiile sale din Transilvania*, în *Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie*, Iași, XXIV, 1, 1987, p. 303-309.

¹¹¹ Șt. Pascu, *op.cit.*, p. 86.

¹¹² P. Binder, *op.cit.*, p. 303-304.

¹¹³ *Letopisețul Cantacuzinesc*, p. 78-79.

¹¹⁴ N. Iorga, *Istoria lui Mihai Viteazul*, p. 346-347.

¹¹⁵ Vezi caracterizarea foarte măgulitoare pe care i-o face unul dintre "curatori", în Hurmuzaki, *Documente*, XI, p. 540-541.

¹¹⁶ Stoica postelnicul transmitea acest lucru comisarilor imperiali chiar în 7 mai, în Hurmuzaki, *Documente*, IV-1, p. 48. Trebuie subliniat faptul că o asemenea soluție nu putea decât să satisfacă și pe Imperiali, a căror încredere în Mihai Viteazul scăzuse simțitor după cucerirea de către acesta a Moldovei. Ei puteau spera că, având un apropiat ca domn al Moldovei (Ștefan putând să fie însoțit cu siguranță de câțiva tutori), vor putea influența și din această direcție evenimentele din Țările Române și Transilvania.

¹¹⁷ Hurmuzaki, *Documente*, XI, p. 540.

¹¹⁸ *Ibidem*, XI, p. 540-541.

¹¹⁹ A. Veress, *Documente*, VI, p. 198-199; istoricul maghiar susține și el într-o notă această ipoteză. Vezi și P. Binder, *op.cit.*, p. 304, care susține însă că sub numele de "fiul valahului" trebuie să înțelegem pe Marcu vodă, domnul instalat de Mihai Viteazul în Moldova.

¹²⁰ I. Crăciun, *op.cit.*, p. 119, 140. Vezi și P.P. Panaitescu, *op.cit.*, p. 226.

septembrie) trebuia să facă joncțiunea cu resturile armatei lui Mihai Viteazul și cu cete ale secuilor în zona Brașovului, pentru a continua lupta contra armatei Stărilor ardeleni¹²¹. Joncțiunea a putut avea loc abia după ce Mihai Viteazul, înfrânt la Mirăslău, s-a îndreptat prin Sibiu spre cetatea Făgărașului, locul unde îi era adăpostită familia și tezaurul¹²².

În ceea ce privește detașamentul împreună cu care a venit Nicolae Pătrașcu din Țara Românească, este important de subliniat că adevăratul comandant era Baba Novac, și nu fiul domnitorului care, în vârstă de 16 ani, era prea tânăr pentru a conduce o operațiune militară¹²³. Această situație nu este singulară, căci numeroase documente dintre cele care fac referire la activitatea militară a lui Nicolae Pătrașcu dovedesc că atunci când el se află în fruntea unei unități militare, adevăratul comandant al acesteia este altcineva, unul dintre boierii de încredere ai lui Mihai Viteazul. Ținând cont de vârsta lui Nicolae Pătrașcu, a-i încredința conducerea unui detașament, mai ales în timp de război, ar fi fost hazardat, de aceea el este permanent secondat (ca de altfel și în funcția de domn al Țării Românești!) de către un boier apropiat lui Mihai Viteazul (Baba Novac, Preda Buzescu, Stoica vistier etc.), astfel că fiul acestuia are mai degrabă o funcție de reprezentare, aceea a fiului domnitorului, asociat la tron.

Înfrânt la Mirăslău și nereușind să-și refacă armata în Transilvania, Mihai Viteazul a trecut în Țara Românească, unde nu a reușit să oprească înaintarea cancelarului Zamoyski. În acele săptămâni, Mihai Viteazul a încercat să negocieze cu Stările și cu comisarii imperiali încheierea unui armistițiu. Refuzat, el a fost obligat – pentru a-și dovedi buna-credință și devenind totodată vulnerabil – să accepte trimiterea familiei sale ca ostatică a Stărilor și a Imperialilor în Transilvania (Nicolae Pătrașcu va ajunge în tabăra acestora la 16 octombrie 1600, mama și sora sa mai târziu). Prizonieratul lor va dura până în luna august 1602, primind întâi "domiciliu obligatoriu" în castelul de la Gilău, apoi fiind mutați într-un loc de detenție mult mai drastică, în cetatea Făgărașului¹²⁴.

Din momentul trimerii în prizonierat, Mihai Viteazul nu și-a mai revăzut niciodată familia care, după eliberare, a încercat să recupereze averile lui Mihai Viteazul, confiscate de Imperiali după asasinarea acestuia și, prin Nicolae Pătrașcu, să obțină recunoașterea de către Curtea de la Praga a meritelor acestuia.

Nicolae Pătrașcu și politica matrimonială a lui Mihai Viteazul

Domnia lui Mihai Viteazul în Țara Românească și realitățile sociale ale epocii devin cu mult mai inteligibile dacă urmărim politica matrimonială a acestui domnitor, care el însuși s-a căsătorit pe la 1583 cu Stanca (văduva postelnicului Dumitru din Vâlcănești)¹²⁵, mariaj care i-a adus o avere funciară considerabilă¹²⁶ și ale cărei relații cu clasa boierească munteană s-au consolidat de-a lungul timpului prin numeroase alianțe matrimoniale¹²⁷. De asemenea, proiectele matrimoniale ale lui Mihai Viteazul corespund foarte bine marilor sale direcții de politică externă: relațiile cu Transilvania (inclusiv relații personale cu magnați de felul lui Ștefan Jósika), cu Polonia și cu Imperiul Habsburgic, ocazii în care s-a folosit de copiii săi Nicolae Pătrașcu și Florica.

În ceea ce-l privește pe Nicolae Pătrașcu acesta, asociat la tronul muntean și permanent promovat în viața politică internă sau externă, este avut în vedere în mod special. Un prim proiect în acest sens este atestat documentar cu ocazia cunoscutei vizite protocolare

¹²¹ A. Veress, *Documente*, VI, p. 201-202; P. Binder, *Contribuții privind domnia lui Mihai Viteazul în Transilvania*, în *Revista de Istorie*, XXVIII, 4, 1975, p. 587-590.

¹²² Ioan Aurel Pop, *Mihai Viteazul și Țara Făgărașului*, în *Revista Istorică*, IV, 5-6, 1993, p. 492; Constantin Rezachevici, *Mihai Viteazul, Basta și cetatea Făgărașului - un "tratat" mai puțin cunoscut (3 octombrie 1600)*, în *Ibidem*, p. 502.

¹²³ A. Veress, *Documente*, V, p. 339.

¹²⁴ R. Mărza, *op.cit.*, p. 77-81.

¹²⁵ Pentru biografia Doamnei Stanca vezi I.C. Filliti, *op.cit.*; Șt. Andreescu, *op.cit.*, p. 228-231.

¹²⁶ Ion Donat, *Domeniul domnesc în Țara Românească (sec. XIV-XVI)*, București, 1996, p. 88, 194; N. Iorga, *Istoria lui Mihai Viteazul*, p. 34-38.

¹²⁷ P.P. Panaitescu, *op.cit.*, p. 73-80.

întreprinse de Mihai Viteazul la Alba Iulia în ultimele zile ale anului 1596 și primele ale anului următor. Cu acea ocazie, domnitorul Țării Românești a plănuțit cu cancelarul Ștefan Jósika, de către care a și fost găzduit la Alba Iulia ca, pentru consolidarea alianței lor politice, fiul lui Mihai Viteazul să ia în căsătorie pe sora mai mică a cancelarului, sau ca fratele mai mic al nobilului ardelean să se căsătorească cu Florica, fiica lui Mihai Viteazul¹²⁸. Era o potențială alianță care pe de o parte trebuia să consolideze poziția cancelarului, dornic să ocupe tronul principatului Transilvaniei cu sprijinul lui Mihai Viteazul, în vederea unor preținse “planuri dacice”¹²⁹ și, pe de altă parte, să întărească poziția celui de-al doilea față de Transilvania, țară de a cărei atitudine favorabilă Mihai Viteazul avea nevoie.

La începutul anului 1600, izvoarele contemporane ne dezvăluie noi proiecte matrimoniale ale domnitorului muntean și principelui ardelean, de această dată legate de Polonia și Moldova. Ele trebuiesc puse în legătură (de aici și îndoielile care planează asupra sincerității lor) cu frecvențele tatonări venite în această perioadă dinspre Mihai Viteazul spre Polonia, având în vedere planurile sale belicoase față de Moldova, “hatmanatul polon”. Miza era cu atât mai mare, cu cât Ieremia Movilă accepta și chiar încuraja prezența pe teritoriul Moldovei¹³⁰ a fostului principe al Transilvaniei, Sigismund Báthory, care spera să redevină principe cu ajutorul Poloniei și al vasalului moldovean al acesteia.

Astfel, în primăvara anului 1600 cuceritorul Transilvaniei trimite la Ieremia Movilă în solie pe Ioannes Muraltus¹³¹, medic elvețian de la curtea de la Alba Iulia, cu misiunea de a oferi domnitorului moldovean și protejatului său împăcarea, care să fie pecetluită printr-o căsătorie. Mihai Viteazul propunea ca Sigismund Báthory să ia în căsătorie pe fiica sa Florica, sau ca Nicolae Pătrașcu să se însoare cu fiica lui Ieremia¹³². În realitate, în spatele acestor pașnice propuneri se ascundea un întreg complot: medicul elvețian trebuia să încerce să-l otrăvească pe Sigismund sau, în caz de nereușită, să-l ademenească în Transilvania sub pretextul căsătoriei lui cu Florica¹³³. Probabil pentru că atentatul a dat greș, Muraltus îl convinge pe Sigismund să vină în Transilvania, dar acesta este oprit de insistențele lui Valentin Herschel, judele Brașovului, care bănuia capcana.

O altă variantă spune că misiunea lui Muraltus (împreună cu un alt boier) era de a convinge pe Ieremia Movilă de bunele intenții ale lui Mihai Viteazul, tot printr-o propunere de căsătorie între Nicolae Pătrașcu și fiica domnitorului, cu condiția ca acesta să înceteze colaborarea cu Sigismund Báthory, scopul final trebuind să fie încheierea unei alianțe¹³⁴. Ca și Sigismund în varianta Szamosközy, și Ieremia s-a încrezut – conform acestui izvor – în mesajul lui Mihai Viteazul, dar în ambele cazuri tot acest joc diplomatic s-a sfârșit prin aflarea veștii că Mihai Viteazul a atacat Moldova, eveniment în urma căruia medicul Muraltus a fost arestat de către Ieremia Movilă. Important este în acest caz faptul că Mihai Viteazul folosește perspectiva unei alianțe matrimoniale pentru a-și deruta adversarii (nu este prima dată când, în preajma unui mare pas politic – vezi cucerirea Transilvaniei – Mihai Viteazul dezinformează cu succes inamicul), ba chiar ca pretext pentru a duce la eliminarea lor fizică (în cazul fostului principe ardelean). În condițiile în care Ieremia Movilă era și rămânea fidel politicii polone, Mihai Viteazul nu putea pune în mod serios problema unei alianțe cu Moldova, și cu atât mai puțin să implice în acest joc foarte nesigur pe fiul său Nicolae Pătrașcu.

¹²⁸ I. Crăciun, *op.cit.*, p. 109.

¹²⁹ A. Veress, *Documente*, IV, p. 204-206; I. Crăciun, *op.cit.*, p. 111; A.D. Xenopol, *Istoria Românilor din Dacia Traiană*, vol. III, ediția IV, București, 1988, p. 176.

¹³⁰ Fostul principe ardelean locuia la Suceava, nu departe de granița Poloniei: *M.V.C.E.*, I, p. 504.

¹³¹ Paul Cernovodeanu, Nicolae Vățămanu, *Un medic elvețian de la curtea din Alba Iulia în slujba lui Mihai Viteazul: Ioan Muraltus (1563-1602)*, în *Studii și Articole de Istorie*, IX, 1967, p. 65-79.

¹³² I. Crăciun, *op.cit.*, p. 131. Încă la 1598, Mihai Viteazul preconiza să pună mâna pe Moldova “per pacta et connubia”, vezi în N. Iorga, *Basta și Mihai Viteazul*, București, 1895, p. 28.

¹³³ I. Crăciun, *op.cit.*, p. 131. Vezi și P. Cernovodeanu, N. Vățămanu, *op.cit.*, p. 74.

¹³⁴ Raport al comisariilor imperiale, în Hurmuzaki, *Documente*, XII, p. 940; *M.V.C.E.*, I, p. 503. Vezi și P. Cernovodeanu, N. Vățămanu, *op.cit.*, p. 74-75.

Un ultim moment în care se pune problema căsătoriei “politice” a lui Nicolae Pătrașcu este în legătură cu relațiile lui Mihai Viteazul cu Habsburgii. În timpul îndelungilor negocieri care se purtau pentru a stabili soarta Transilvaniei cucerite de Mihai Viteazul și revendicate de Imperiali, printre răspunsurile punctuale pe care domnitorul Țării Românești le primește de la Praga prin solul său de încredere Petru Grigorovici Armeanul (în februarie 1600) este și acela că “ [...] zis-au împăratul să însoare pre Pătrașco Vodă și să-i dea din ruda împăratului care-i va fi voie și să-l facă fecior împăratului și să fie al împăratului [...]”¹³⁵. Deci, împăratul Rudolf al II-lea propunea ca Nicolae Pătrașcu să ia în căsătorie o membră a familiei imperiale de Habsburg (așa cum făcuse și Sigismund Báthory în 1595 cu arhiducesa Maria Christierna) și să devină apropiat al împăratului¹³⁶. În ceea ce privește această informație, Petre P. Panaitescu face o remarcă interesantă, și anume că adeseori solii întorși din misiune cu vești nu tocmai bune (e și cazul acestei misiuni care se întoarce de la Praga fără rezultate semnificative) preferau, de teama mâniei sale binecunoscute, să relateze lui Mihai Viteazul știri îmbucurătoare – cum ar fi și aceasta¹³⁷. Această ipoteză merită atenția, dar este mai mult ca sigur că în spatele acestui răspuns să se fi aflat o solicitare în acest sens a domnitorului muntean, așa cum în negocierile cu Taranowski cerea pentru sine și fiul său titlul de cetățeni ai Poloniei și membri ai Seimului.

Se observă că proiectele matrimoniale ale lui Mihai Viteazul corespund foarte bine marilor sale direcții de politică externă: relațiile cu Transilvania (inclusiv relații personale cu magnați de felul lui Ștefan Jósika), cu Polonia și cu Imperiul Habsburgic. Să adăugăm că în cele din urmă Nicolae Pătrașcu s-a căsătorit – la 1618, consideră Ștefan Andreescu¹³⁸ – cu Ana, fiica viitorului domn muntean Radu Șerban, unul dintre căpitani și moștenitorii politici ai lui Mihai Viteazul, deci un mariaj în care a primat din nou interesul politic, dar nu numai, pentru că în primele două decenii din secolul al XVII-lea Nicolae Pătrașcu și Radu Șerban colaborează strâns în încercările de recupare a tronului Țării Românești și în anii de exil comun din Ungaria Superioară¹³⁹.

Concluzii

Principalul fapt care se impune a fi subliniat este acela că Nicolae Pătrașcu a fost permanent promovat în plan politic de către tatăl său. Mihai Viteazul a avut o domnie suficient de lungă și de bine reprezentată documentar pentru a putea surprinde desfășurarea carierei fiului său. Deja fixarea numelui de Pătrașcu, bogat în semnificații pentru Mihai Viteazul, este un prim indiciu în acest sens. Educația primită de Nicolae Pătrașcu, despre care știm încă extrem de puțin (mai degrabă îi cunoaștem efectele – vezi funcțiile, corespondența și lecturile sale) ne indică și ea direcția spre care își îndrepta fiul Mihai Viteazul. De asemenea, materialul documentar pe care îl avem la dispoziție oferă numeroase informații în legătură cu asocierea la domnie a lui Nicolae Pătrașcu, carierei sale deschizându-i-se noi perspective după cucerirea de către tatăl său a Transilvaniei și Moldovei: domn al Țării Românești (chiar dacă sub tutelă) și candidat pentru tronul Moldovei (candidatură la care s-au opus, dincolo de opoziția mamei, Stările muntene – și am văzut că în cele din urmă Mihai Viteazul a fost obligat să țină cont de părerea lor). De asemenea, Nicolae Pătrașcu a stat tot timpul în centrul eforturilor lui Mihai Viteazul de a-și construi un regim domnesc ereditar și de a obține recunoașterea acesui regim de către Înalta Poartă, Polonia, Imperiali, Transilvania etc. În acest sens, se poate întrezări funcția de reprezentare pe care o îndeplinește Nicolae Pătrașcu cu diferite ocazii: participarea la diverse ceremonii sau la primirea de soli (întâmpinarea comisarilor imperiali la intrarea în Târgoviște în iunie 1598, primirea soliilor polone, otomane și imperiale la Brașov, în martie

¹³⁵ *M.V.C.E.*, I, p. 413; N. Iorga, *Documente nouă în mare parte românești relative la Petru Șchiopul și Mihai Viteazul*, în *A.A.R.M.S.I.*, seria II, tomul XX, București, 1898, p. 457.

¹³⁶ N. Iorga crede că împăratul dorea să-l înfieze pe Nicolae Pătrașcu, în *Documente nouă*, p. 462.

¹³⁷ P.P. Panaitescu, *op.cit.*, p. 207.

¹³⁸ Șt. Andreescu, *op.cit.*, p. 235.

¹³⁹ D. Todîța, *op.cit.*

1600), aflarea sa în fruntea unor unități militare (în lupta de la Șelimbăr, la cucerirea Moldovei, în luptele pentru apărarea Transilvaniei). Spre finalul vieții lui Mihai Viteazul, acesta este obligat să-și trimită familia, inclusiv pe fiul său, ostatică în Transilvania, fapt din care vor decurge etapele următoare ale vieții lui Nicolae Pătrașcu.

Din toate acestea, se poate remarca cât de mult a influențat Mihai Viteazul destinul uman și cariera politică a fiului său, o influență care s-a situat între două mari coordonate: perspectiva domniei și realitatea exilului. Este cazul a mulți fii de domni, care nu au reușit să accedă ei înșiși la tron sau ale căror domnii au fost efemere, fiind suficient să-i menționăm în acest sens pe Alexandru Lăpușneanu și fiul Bogdan, Petru Șchiopul și fiul Ștefan, Petru Cercel și fiul Marcu sau Vasile Lupu și fiul Ioan. Este o realitate care traversează întreaga istorie medievală și premodernă românească.

RADU MĂRZA

BIBLIOGRAFIE

1. Alexianu, Al., *Acest ev mediu românesc. Însemnări de iconografii și artă veche pământească*. Ed. Meridiane, București, 1973, 381 p.
2. Andreescu, Ștefan, *Familia lui Mihai Viteazul*, în vol. *Mihai Viteazul*. Culegere de studii. Redactori coordonatori: Paul Cernovodeanu, Constantin Rezachevici. Ed. Academiei, București, 1975, p. 225-241.
3. Idem, *Restitutio Daciae (Relațiile politice dintre Țara Românească, Moldova și Transilvania în răstimpul 1526-1593)*. Ed. Albatros, București, 1980, 235 p.
4. Bălcescu, Nicolae, *Opere*. II. *Istoria românilor sub Mihai-vodă Viteazul*. Ed. Academiei, București, 1953.
5. Binder, Pavel, *Marcu vodă, asociatul la domnie a lui Mihai Viteazul, pretendent domnesc în Moldova și moșiile sale din Transilvania*, în *Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie*, Iași, XXIV, 1, 1987, p. 303-309.
6. Cernovodeanu, Paul; Vătămanu, Nicolae, *Un medic elvețian de la curtea din Alba Iulia în slujba lui Mihai Viteazul: Ioan Muraltus (1563-1602)*, în *Studii și Articole de Istorie*, IX, 1967, p. 65-79.
7. Ciobanu, Veniamin, *La cumpănă de veacuri. Țările Române în contextul politicii poloneze la sfârșitul secolului XVI și începutul secolului XVII*. Ed. Junimea, Iași, 1991, 335 p.
8. Idem, *Țările Române în raporturile polono - habsburgice în vremea domniei lui Ieremia Movilă (1595 - 1601)*, în *Suceava. Anuarul Muzeului Național al Bucovinei*, Iași, XXII - XXIII, 1995-1996, p. 303-311.
9. Constantinescu, N.A., *Dicționar onomastic românesc*. Ed. Academiei, București, 1963, 468 p.
10. Constantinescu, Radu, *Lupta pentru unitate națională. Documente externe*, vol. I. București, 1981, 218 p.
11. Corfus, Ilie, *Correspondență inedită asupra relațiilor între Mihai Viteazul și Polonia*. Culeasă din arhivele din Varșovia. Tiparul "Glasul Bucovinei", Cernăuți, 1935, 67 p.
12. Idem, *Mihai Viteazul și Polonii*. Cu documente inedite în anexe. Monitorul Oficial și Imprimeriile Statului. Imprimeria Națională, București, 1937, 398 p.
13. Costăchel, Valeria - Panaitescu, Petre P. - Cazacu, A., *Viața feudală în Țara Românească și Moldova (secolele XIV - XVII)*. Ed. Științifică, București, 1957, 559 p.
14. Crăciun, Ioachim, *Cronicarul Szamosközi și însemnările lui privitoare la Români. 1566-1608*. Institutul de Arte Grafice "Ardealul", Cluj, 1928, 214 p.
15. *Cronici turcești privind Țările Române. Extrase*. Vol. I. Sec. XV - mijlocul sec. XVI. Volum întocmit de Mihail Guboglu și Mustafa Mehmet. Ed. Academiei, București, 1966.
16. *Documente privind istoria României*. Seria B. Țara Românească, veacul XVI, vol. VI. Ed. Academiei, București, 1953.
17. Donat, Ion, *Domeniul domnesc în Țara Românească (sec. XIV-XVI)*. Ediție îngrijită de Gheorghe Lazăr. Ed. Enciclopedică, București, 1996, XVII+243 p.
18. Filitti, I.C., *Mama și soția lui Mihai Viteazul*. Scrisul Românesc, Craiova, 1934, 32 p.
19. Hurmuzaki, Eudoxiu de, *Documente privitoare la Istoria Românilor*, vol. III-1, IV-1, XI, XII. Publicate sub auspiciile Ministerului Cultelor și al Instrucțiunii Publice, Bucuresci, 1880-1903.
20. Ionașcu, Ion, *Mihai Viteazul și autorii tratatului de la Alba Iulia (1595)*, în *Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie*, Cluj, V, 1962, p. 111-144.
21. Iorga, Nicolae, *Basta și Mihai Viteazul*. Conferință ținută la Ateneul Român în 15 ian. 1895. Ed. "Ig. Hertz", București, 1895, 60 p.
22. Idem, *Documente nouă în mare parte românesce relative la Petru Șchiopul și Mihai Viteazul*, în *A.A.R.M.S.I.*, seria II, tom XX, 1898, p. 435-502.
23. Idem, *Există o scrisoare de trădare a lui Mihai Viteazul?*, în *Ibidem*, seria III, tom XI, 1931, p. 1-22.
24. Idem, *Istoria lui Mihai Viteazul*. Ediție îngrijită de N. Gheran și V. Iova. Ed. Militară, București, 1968, 457 p.
25. *Istoria Țării Românești. 1290-1690. Letopisețul Cantacuzinesc*. Ediție critică întocmită de C. Grecescu și D. Simonescu. Ed. Academiei, București, 1960, 251 p.

26. Macûrek, Josef, *Zápas Polska a Habsburků o přístup k Černému Moři na sklonku 16. století*. Nákladem Filosofické Fakulty Univerzity Karlovy, Praha, 1931, 200 p.
27. Mărza, Radu, *Atitudinea cronicarului Szamosközy față de români (perioada lui Mihai Viteazul)*, în *Maedievalia Transilvanica*, II, 1, 1998, p. 161-166.
28. Idem, *Contextul creat de tratatul de la Târgoviște (9 iunie 1598) II. Relațiile lui Mihai Viteazul cu Moldova, Polonia și cazacii*, sub tipar la *Transylvanian Review*, IX, 2, 2000.
29. Idem, *Implicarea familiei în diplomație la Mihai Viteazul: practica trimeritii familiei proprii ca ostatică la partenerii politici*, în *Familie și societate. Studii de istorie a Transilvaniei*. Coordonatori: Ionuț Costea, Valentin Orga. Ed. Clusium, Cluj, 1999, p. 73-83.
30. Metes, Ștefan, *Domni și boieri din Țările Române în orașul Cluj și Români din Cluj*. Tip. Astra, Cluj, 1935, 82 p.
31. *Mihai Viteazul în conștiința europeană*, vol. I-III., Ed. Academiei, București, 1982-1985.
32. Ion I. Nistor, *Tratativele lui Mihai Viteazul cu Polonia*, în *A.A.R.M.S.I.*, s. III, t. XVI, p. 59-69.
33. Panaiteșcu, Petre P., *Documente privitoare la istoria lui Mihai Viteazul*, Fundația Regele Carol I, București, 1936, 177 p.
34. Idem, *Mihai Viteazul*, Fundația Regele Carol I, București, 1936, 269 p.
35. Idem, *Problema unificării politice a Țărilor Române în epoca feudală*, în vol. *Studii despre Unirea Țărilor Române*, coord. Andrei Oțetea, București, 1960, p. 55-93.
36. Pascu, Ștefan, *Petru Cercel și Țara Românească la sfârșitul sec. XVI*, Cluj-Sibiu, 1944.
37. Pop, Ioan - Aurel, *Mihai Viteazul și Țara Făgărașului*, în *Revista istorică*, IV, 5-6, 1993, p. 491-498.
38. Valerian Popovici, *Mihai vodă Viteazul și turcii în anii 1600-1601*, în *Cercetări istorice*, X-XII, 1, 1934-1936, p. 156-176.
39. Rezachevici, Constantin, *Mihai Viteazul, Basta și cetatea Făgărașului - un "tratât" puțin cunoscut (3 octombrie 1600)*, în *Revista istorică*, IV, 5-6, 1993, p. 499-509.
40. Stoicescu, Nicolae, *Dicționar al marilor dregători din Țara Românească și Moldova. Secolele XIV-XVII*. Ed. Enciclopedică română, București, 1971, 456 p.
41. Szamosközy István, *Történeti maradványai*. Kiadta Szilágyi Sándor. II, 1598-1599, Budapest, 1876 (*Monumenta Hungariae Historica*, XXVII).
42. Șincai, Gheorghe, *Opere*. II, *Hronicul Românilor*, vol. II. Ediție îngrijită de Florea Fugariu. Note de Manole Neagoe. Ed. ptr. Literatură, București, 1969, 451 p.
43. Tocilescu, Grigore, *Domna Stanca, socia lui Mihai Viteazul. Studiu istoric. 1560 - 1604*, București, 1877, 55 p.
44. Idem, *Familia lui Michaiu Vodă Viteazul. Analiza critică*, Typographia Antoniu Mănescu, București, 1874, 20 p.
45. Todîța, Damian, *Pătrașcu cel Tânăr, fiul lui Mihai Viteazul*, Ed. Albatros, București, 1982, 133 p.
46. Veress, Andreas, *Annae litterae Societatis Jesu. De rebus Transylvanicis temporibus principum Báthory*, Budapest, Institutum Fontium Historicorum Hungariae, 1921 (*Fontes Rerum Transylvanicarum*, V).
47. Idem, *Documente privitoare la Istoria Ardealului, Moldovei și Țării Românești*, vol. IV-IX, Cartea Românească, București, 1932-1935.
48. Walter, Balthasar, *Cronica*, ediție de Dan Simonescu, în *Studii și Materiale de Istorie Medie*, III, 1959, p. 59-96.
49. Xenopol, A.D., *Istoria Românilor din Dacia Traiană*, III. *De la moartea lui Petru Rareș până la Matei Basarab și Vasile Lupu. "Epoca lui Mihai Viteazul"*, ediția IV. Text stabilit de Nicolae Stoicescu și Maria Simionescu. Note, comentarii, prefață, indice și ilustrația de Nicolae Stoicescu. Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1988, 578 p.

MICHAEL DER TAPFERE UND DIE POLITISCHE ROLLE SEINES SOHNES NICOLAE PĂTRAȘCU (Zusammenfassung)

In der heutigen rumänischen Geschichtsschreibung bleibt Michael der Tapfere ein nicht beendetes Forschungsthema. Der Verfasser setzt die Forschungen über die Familie des walachischen Fürsten fort indem er die politische Rolle untersucht, die Nicolae Pătrașcu, der Sohn des Fürsten, gespielt hat. Die Erforschung verfolgt die Zusammenhänge der Politik Michael des Tapferen mit dem Privatleben seiner Familie, mit besonderem Augenmerk auf seinem Sohn: die Bedeutung seines Namens, die Erziehung, die politische Tätigkeit neben seinem fürstlichen Vater in der Walachei, in Siebenbürgen und in der Moldau, seine Rolle in der Vermählungspolitik Michaels des Tapferen. Als Schlussfolgerung muß man unterstreichen, daß Nicolae Pătrașcu politisch gefördert wurde und ein wichtiges Instrument war für die erbliche und autoritäre Regierung, von der Michael der Tapfere träumte.